

ESTEETTÖMYYSKARTOITUS KERROSTALON KÄYTTÖ- TARKOITUKSEN MUUTOKSESSA

Miia Räisänen

2011

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

ESTEETTÖMYYSKARTOITUS KERROSTALON KÄYTTÖ- TARKOITUKSEN MUUTOKSESSA

Miia Räisänen

Opinnäytetyö

7.2.2011

Rakennustekniikan koulutusohjelma

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Koulutusohjelma	Opinnäytetyö	Sivuja	+	Liitteitä
Rakennustekniikka	Insinööriyö	51	+	1
Suuntautumisvaihtoehto	Aika			
Talon- ja korjausrakentaminen	7.2.2011			
Työn tilaaja	Työn tekijä			
Kiinteistö Oy Itätuuli	Miia Räisänen			
Työn nimi				
Esteettömyyskartoitus kerrostalon käyttötarkoituksen muutoksessa				
Avainsanat				
Käyttötarkoituksen muutos, liikuntarajoitteisuus, esteettömyys, esteetön rakentaminen				

Tämän insinööriyön tarkoituksena oli perehtyä vuonna 1978 valmistuneen asuinkerrostalon käyttötarkoituksen muutosprosessiin. Käyttötarkoituksen muutoksessa muutettiin yksi Kemin kaupungin tytäryhtiön, Kiinteistö Oy Itätuulen vuokrakerrostaloista huonokuntoisten ja osin dementoituneiden vanhusten palvelukodiksi. Tämän työn tavoitteena oli tehdä muutoskohteeseen esteettömyyskartoitus sekä esittää mahdollisia parannusehdotuksia jo aiemmin toteutuneen vastaavan muutoskohteen henkilökuntaa apuna käyttäen.

Esteettömyyskartoitus perustuu havaintoihin, jotka on tehty muutoskohteen vastaavan arkkitehdin, Jussi Leppälän laatimien suunnitelmien pohjalta, sekä työmaavaiheessa tehtyyn kohdekäyntiin. Havaintoja verrattiin Suomen rakentamismääräyskoelman ohjeisiin ja esteettömyyttä koskeviin määräyksiin. Havaittujen epäkohtien ja virheiden osalta on pyritty tuomaan parannusehdotuksia esteettömyysohjeiden- ja määräysten sekä käyttäjähaastattelun kautta.

Esteiden poistaminen saneerauskohteessa tuo haasteita suunnitteluun ja toteutukseen. Käyttötarkoituksen muutoshankkeen perusteellinen ennakkosuunnittelu- ja valmistelu ovatkin oleellisia lähtökohtia. Tulevan käyttäjäryhmän asukaslaatu ja -määrä ja sen edellyttämä henkilökuntamäärä tulisi voida määritellä etukäteen, jotta tiloista saataisiin mahdollisimman esteettömiä ja toimivia.

Degree programme	Thesis	Number of pages	+	appendices
Civil Engineering	B. Sc.	51	+	1
Line	Date			
Housebuilding and Renovation	7 February 2011			
Commissioned by	Author			
Kiinteistö Oy Itätuuli	Miia Räsänen			
Thesis title				
Physical Disability Hindrance Survey in Alteration of an Apartment Block				
Keywords				
Redefinition of purpose and conversion of usage, Physically handicapped, Accessibility, Unhindered construction				

The aim of this thesis was to get acquainted with a process where the purpose of a flat, completed in 1978, was redefined. The purpose was redefined by converting one of the rental block of flats, owned by Kemi city's affiliated company, Kiinteistö Oy Itätuuli, into a sheltered home for unfit and partly demented people. The aim was to perform a physical disability hindrance survey to the conversion target and to present some possible improvement proposals by using the staff of one conversion target carried out earlier.

The physical disability hindrance survey is based on the observations made, based on the plans drawn up by the architect in charge, Jussi Leppälä and the target visit done at the site stage. The observations were compared with the instructions and regulations of Finland's building regulations regarding liberty. An attempt has been made to bring improvement proposals to the sections of the perceived disadvantages and mistakes through the accessibility instructions and regulations and user inquiry.

The removal of obstacles in the renovation target brings challenges to planning and realization. Essential factors in redefining the purpose of target is a well planned and prepared project. It should be possible to define the future user group beforehand and the amount of staff that may be needed, so that the premises would be obtained as functional and free as possible.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT.....	4
SISÄLTÖ.....	5
1 JOHDANTO.....	6
2 ESTEETÖN RAKENTAMINEN.....	8
3 ESTEETTÖMÄN ASUMISEN SÄÄNNÖKSET JA OHJEET	10
3.1 Ulkoalueet	10
3.2 Sisäänkäynti ja tasoerot	12
3.3 Sisätilat.....	13
3.3.1 Tuulikaappi ja eteinen.....	14
3.3.2 Wc- ja pesutilat	15
3.3.3 Makuuhuone.....	16
3.3.4 Oleskelu- ja ruokailutilat.....	17
3.3.5 Hissi.....	18
4 KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOSHANKE.....	19
5 ESTEETTÖMYYSKARTOITUS JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	24
5.1 Sisäänkäynti ja ulkoalueet.....	25
5.2 Sisätilat.....	32
6 YHTEENVETO	47
7 POHDINTA.....	49
LÄHTEET.....	50
LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Suomen rakennuskannassa ongelman muodostavat ikäisekseen lähes moitteettomassa kunnossa, mutta tyhjiillään olevat vuokra-asuinkerrostalot. Näihin rakennuksiin lukeutuvat yleisimmin 1960–80-luvuilla rakennetut kerrostalot. Uudessa kerrostalossa asukasta houkuttelevat remonttivapaus, korkeatasoinen talotekniikka, laadukkaampi rakennusfysikaalinen suunnittelu, terveellisempi ja viihtyisämpi sisäilmasto, asukaslähtöisyys ja eri väestöryhmien huomioon ottaminen rakentamisessa. Vanhan kerrostalon puutteita ovat edellä mainittujen osatekijöiden vastakohtat sekä esteettömän rakentamisen määräysten ja ohjeiden puutteellisuus. (1.)

Väestön ikääntyessä ja maan sisäisen muuttoliikkeen pysyessä vilkkaana vanhemmat asuinkerrostalot tyhjenevät. Nämä kerrostalot asuinympäristöineen ovat suurimmaksi osaksi vanhusten asuttamia. Vanhukset joutuvat usein muuttamaan asuinympäristön esteiden kuten esimerkiksi rakennusten hissittömyyden vuoksi, vaikka ikääntyneenä tutun asuinympäristön säilyttäminen olisi erittäin tärkeää. Nykyaikaiset esteettömät asuinkerrostalot sekä eritoten senioritalot vetävät ikääntyvää väestöä puoleensa, ja näin ollen vanhemmilla kerrostaloilla on vaara jäädä puolityhjilleen. Ei voida kuitenkaan puhua ainoastaan suurista ikäluokista pohdittaessa näiden kerrostalojen tyhjyyttä. Omakotimainen asuminen, rauhallisuus ja viihtyvyys ovat myös nuorten aikuisten ja lapsiperheiden asumisvalintakriteerejä. (1; 2.)

Tämän ongelman kanssa kamppailee myös kemiläinen yritys Kiinteistö Oy Itätuuli (osakekannan omistaa Kemin kaupunki). Kiinteistö Oy Itätuuli ylläpitää ja vuokraa valtion tukemilla arava- ja yhtenäislainoilla rakennettuja ja perusparannettuja vuokra-asuntoja Kemissä. (3.) Kiinteistö Oy Itätuuli on kehittänyt ongelmaan ratkaisun vastaamalla samalla sosiaalitoimen palveluasuntotarpeisiin. Kiinteistö Oy Itätuuli on peruskorjannut tyhjiillään olevia kiinteistöjään palvelukotikäyttöön. Kiinteistöjen tiloja Itätuulelta vuokraavat sosiaalitoimi sekä yksityiset toimijat. Muutoksen ja tämän kautta uuden käyttötarkoituksen on saanut nyt viisi kiinteistöä, kuudes on tämän opinnäytetyön tarkastelukohteena.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli perehtyä vuonna 1978 rakennetun kolmikerroksisen lamellikerrostalon käyttötarkoituksen muutoshankkeeseen. Työn kohteena oli Oklaholmankatu 24, 94600 Kemi. Vastaavana arkkitehtinä muutoshankkeessa toimi arkkitehti Jussi Leppälä Jii-Ark arkkitehtuuri-toimistosta Kemistä ja kohteen isännöitsijänä Ilkka Räisänen Kiinteistö Oy Itätuulesta.

Isännöitsijä Räisänen (2010) mukaan käyttäjäryhmäksi uudistettuun kiinteistöön asettuvat liikuntarajoitteiset, palveluasumisen tarpeessa olevat ikääntyneet ihmiset. Tulevan palvelukodin asukkaista osa sairastaa dementiaa ja tarvitsee hoitajan apua, valvontaa ja huolenpitoa kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Pieni osa vanhuksista on omatoimisempia ja kykenee apuvälineiden avulla liikkumaan ja käyttämään wc-tiloja. Vanhukset eivät huonokuntoisuutensa tai sairautensa vuoksi kykene omatoimisesti käymään ulkona.

Tämän opinnäytetyön sisältö perustuu liikuntarajoitteisuuden huomioimiseen ja sen tuomiin ongelmakohtiin, kun vanhan kerrostalon käyttötarkoitus muunnetaan palvelukotikäyttöön. Tarkoituksena oli tehdä muutoskohteeseen esteettömyyskartoitus ja esittää mahdollisia parannusehdotuksia. Parannusehdotukset laadittiin jo aikaisemmin toteutettua kohdetta (Palvelukoti Akseliina, Oklaholmankatu 22, 94100 Kemi) sekä siihen tehtyä käyttäjähaastattelua apuna käyttäen. Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää, mitä esteettömyysvaatimuksia tulevan Oklaholmankadun palvelutalon tiloihin liittyy.

Lähtökohtana asunnon ja tilojen esteettömyydelle voidaan pitää tilaratkaisuja ja niiden toimivuutta ja muunneltavuutta. Tämän työn tarkoituksena oli havaita ja poistaa ympäröivät esteet, jotka estävät esteettömän toiminnan ja liikkumisen vanhan kerrostalon tiloissa. Tavoitteena on, että työ toisi esille yleisimmät virheet esteettömään rakentamiseen pyrittäessä ja näin voitaisiin estää niiden toistuminen tulevaisuuden muutoshankkeissa. Ammattitaitoisen suunnittelun rinnalle tuotu käyttäjäpalaute aiemmasta toteutuksesta antaa mahdollisuudet entistä tehokkaampaan suunnitteluun ja toteutukseen. Esteettömyyskartoitus on tehty arkkitehti Leppälän työstämien suunnitelmien rinnalle. Työn rajaamiseksi esteettömyyskartoituksessa ja tässä työssä on jätetty huomioimatta aistivammaisuus.

2 ESTEETÖN RAKENTAMINEN

Rakennusta voidaan pitää esteettömänä silloin, kun se on kaikille käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä. Esteettömän rakennuksen kaikkiin tiloihin ja kerroksisiin on helppo pääsy ja tiloissa olevat toiminnot ovat helppokäyttöisiä ja loogisia. Esteettömyys on laaja kokonaisuus, joka kuvaa palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja yksilön mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (4.)

Esteetön rakennus ja sen ympäristö on välttämätön monille ihmisryhmille, etenkin liikuntarajoitteisille. Liikkumis- ja toimimisesteisiä henkilöitä ovat ihmiset, joiden liikkumiskyky ja omatoimisuus on sairauden, vamman tai muun syyn takia heikentynyt väliaikaisesti tai pysyvästi. Esteettömäksi rakennettu ympäristö helpottaa myös terveen ihmisen arkea, sillä mahdolliset ympäröivät esteet hankaloittavat etenkin tavaroiden kuljettamista, siivousta ja tilojen ylläpitämistä. (4.)

Esteettömäksi suunniteltu ympäristö vähentää apuvälineiden tai avustajan tarvetta. Sen avulla saadaan lisättyä toimintarajoitteisten ihmisten omatoimisuutta ja tasa-arvoisuutta sekä mahdolliset onnettomuusriskit minimoitua. Tasoerojen poistaminen mahdollistaa liikkumisesteisen ihmisen helpon ja mukavan liikkumisen. Tämän väestöryhmän omatoimisuuden rajoittajina ovat tilamitoitus kokonaisuudessaan ja sen lisäksi portaat ja tasoerot, jotka luovat suuret haasteet suunnittelijoille. (5.)

Nykypäivänä esteettömyys on noussut yleisön tietoisuuteen ja asiasta keskustellaan ja pohditaan erilaisista näkökulmista. Onkin hyvin todennäköistä, että tulevaisuudessa esteettömyys koetaan hyvän yhteiskunnan tunnusmerkkinä ja leima esteettömyydestä ainoastaan erityisryhmien tarpeena katoaa. Esteetön ympäristö voidaan kokea yhä helpommin osana hyvää suunnittelua ja rakentamista, joka mielletään osaksi kaupunkikulttuuriamme. (2, s. 2.)

Esteettömyys korjausrakentamisessa

Esteettömän asuinympäristön rakentaminen ja esteettömyyteen pyrkiminen korjausrakentamista apuna käyttäen on tämänhetkinen ja myös tulevaisuuden yksi suurimmista haasteista. Suurimmassa osassa vanhoja kerrostaloasuntoja asuu niiden alkuperäisasukkaita eli nyt jo vanhuksia. Vanhukset joutuvat usein muuttamaan pois tutusta asuinympäristöstään esteiden tultua ylivoimaisiksi. Väestön ikääntyessä ja eläkeikäisten määrän kasvaessa muuttoliikenne pysyy vilkkaana ja samanaikaisesti tyhjiä asuntojen ongelma voimistuu. Tämän välttämiseksi on erityisen tärkeää keskittyä eritoten 1960–1970-lukujen lähiöasuntojen korjauksiin. Tämän ikäluokan asuinkerrostaloissa peruskorjaamisen tarve on ajankohtainen ja esteettömyyteen pystytään vaikuttamaan peruskorjauksen yhteydessä. Peruskorjaus onkin edullisinta ja otollisinta suunnitella ja toteuttaa siten, että samalla voidaan edesauttaa asuinympäristön, rakennuksen ja asuntojen muunneltavuutta. (2, s. 1–2.)

Usein ajatellaan, että vanhan korjaaminen esteettömäksi olisi kalliimpaa kuin uudisrakentaminen ja tämän vuoksi haudataan ajatukset esteettömän ympäristön rakentamisesta korjausrakentamisen avulla. Ajatus ei pidä paikkaansa, sillä todistettavasti useat investoinnit tulevat lopullisilta kustannuksiltaan edullisemmaksi, vaikka alkuinvestointi olisikin suuri. Tästä esimerkkinä voisi mainita hissin rakentamisen vanhaan kerrostaloon. Hissin rakentaminen jälkikäteen kerrostaloihin on mahdollista ja investointikustannuksiin voidaan hakea avustusta valtion tai kuntien avustusrahoista. On myös muistettava, ettei esimerkiksi hissin rakentaminen ole ainoastaan toimintarajoitteisten etu. Siitä hyötyvät niin vaunujen ja pienten lasten kanssa kulkevat äidit kuin myös talon vanhuksia palveleva kotihoidon henkilökunta. (2, s. 2–3.)

3 ESTEETTÖMÄN ASUMISEN SÄÄNNÖKSET JA OHJEET

Maankäyttö- ja rakennuslain 5 §:n tavoitteena on edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien kuten lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista. (6.)

Maankäyttö- ja rakennuslain 117 §:n mukaan rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä siltä edellytetään soveltuvuutta myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua ja toimia on rajoittunut. (6.)

Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat pääasiassa uuden rakennuksen ja hissien rakentamista. Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä sekä perusparannushankkeissa määräyksiä ja ohjeita voidaan soveltaa niiltä osin kuin rakennustyön laajuus, laatu ja rakennuksen käyttötarkoitus sitä edellyttävät.

Seuraavana käsitellään rakennuksen esteettömyyttä koskevia määräyksiä ja ohjeita palveluasumisen kannalta tärkeimpien osa-alueiden osalta. Säännökset pohjautuvat Suomen rakentamismääräyskokoelman asetuksiin F1, G1 ja F2.

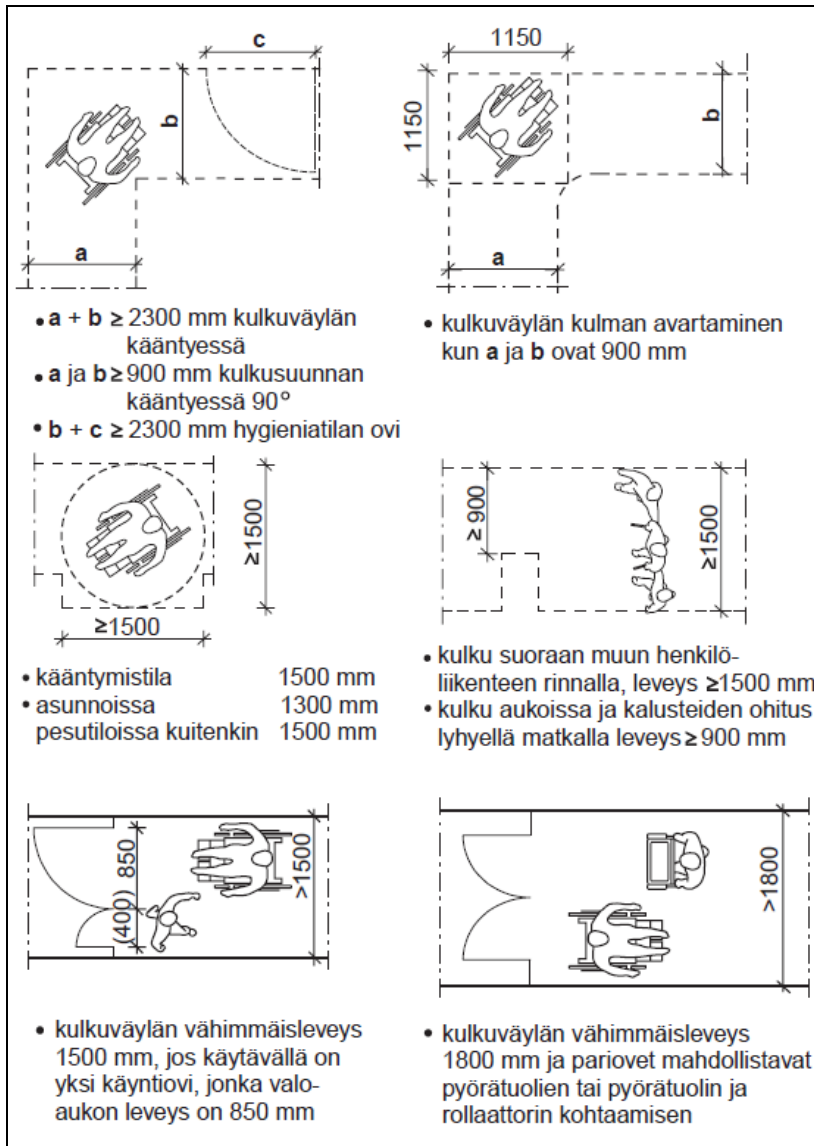
3.1 Ulkoalueet

Esteetön asuinympäristö on kokonaisuus, johon kuuluvat asuinrakennuksen huoneistojen lisäksi sen porraskäytävät, yhteistilat sekä piha- alueet. (7.)

Pihan kulkuväyliltä vaaditaan riittävän väljää mitoitusta sekä leveys- että korkeussuunnassa. Kulkuväylillä liikkumisen ja kääntymisen mitoituksen perustana käytetään sekä ulko- että sisäkäyttöön soveltuvan pyörätuolin pyörähdysympyrää, jonka halkaisija on 1 500. Kulkuväylän pinta suunnitellaan ja toteutetaan siten, että se saadaan materiaalivalinnoilla riittävän kovaksi, tasaiseksi ja luistamattomaksi. (7, s. 14; 8, s. 2.)

Tähän tarkoitukseen parhaimpia materiaaleja ovat asfaltti, betoni, kivituhka tai laatta. Pinnassa olevat kohoumat, kuopat tai muut epätasaisuudet eivät saa ylittää yli

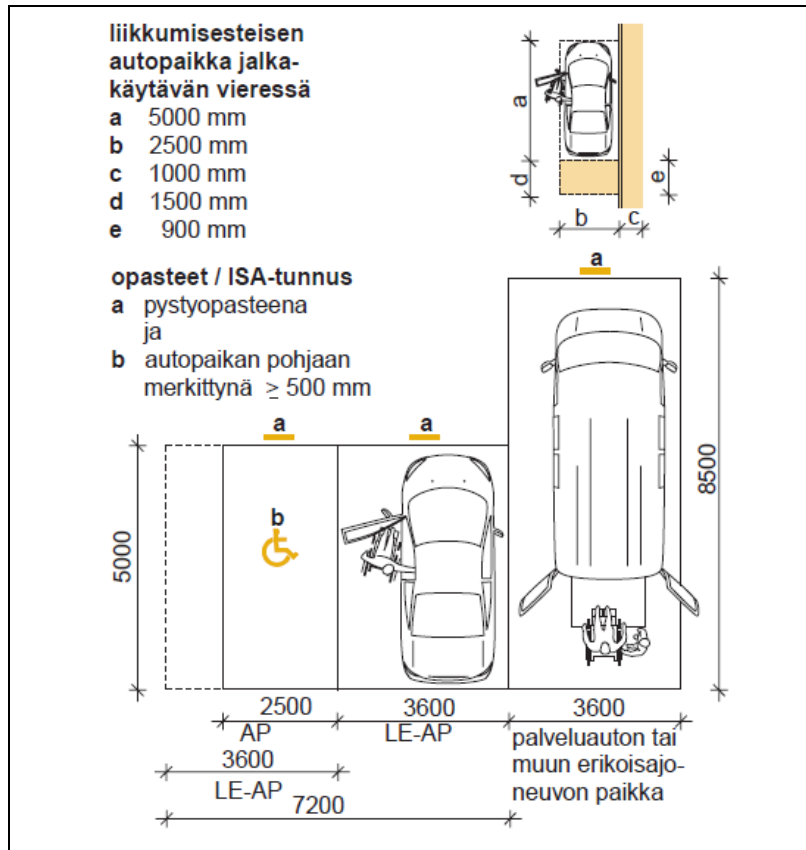
viittä millimetriä. (7, s. 16.) Kuvassa 1 on kuvattu kulkuväylien ja kulkuväylillä olevien ovien vähimmäisleveyksiä.

KUVA 1. Kulkuväylien ja kulkuväylillä olevien ovien leveyksiä (9, s. 2)

Osan rakennuksen piha-alueen parkkipaikoista tulee soveltua pyörätuolin käyttäjälle. Näiden sijoittaminen tulee suunnitella rakennukseen kulun kannalta tarkoituksenmukaisesti. Autopaikoilta ja tontin rajalta johtavan kulkureitin on oltava esteetön ja pyörätuolin käyttäjälle soveltuva rakennuksen sisäänkäynnille saakka. (8, s. 2.) Kuvassa 2 on esitetty liikkumisesteiselle tarkoitettujen autopaikan tilantarvevaatimuk-

set. Palvelutalon pysäköintialueella tärkeimpään rooliin asettuu palveluauton paikan sijainti ja mitoitusarve, joka on myös esitetty kuvassa 2.

KUVA 2. Liikkumisesteisten autopaikkojen mitoitus ja merkintä (9, s. 4)

3.2 Sisäänkäynti ja tasoerot

Rakennuksen sisäänkäynti on suunniteltava siten, että se soveltuu liikuntarajoitteisille ihmisille. Ulko-oven edessä on oltava tasanne, jonka mitat tulee olla tarpeeksi riittävät. Tasanteella tulee olla mahdollisuus pyörähtää ulkokäyttöön tarkoitetulla pyörätuolilla sekä avaamaan ja sulkemaan ovi pyörätuolissa istuen. Vapaata tilaa tasanteella tarvitaan 1 500 mm x 1 500 mm oven avaamiseen tarvittavan tilan lisäksi. Sisääntulotasanteella maanpinnan kaltevuus oven edessä ei saa ylittää kahatta prosenttia, eli maanpinnan on vietettävä ovesta alaspäin. (10, s. 69.)

Sisäänkäynnin ihanteellisin sijainti on maan tasossa. Mikäli tämä kuitenkin ei ole mahdollista, tulee sisäänkäynnin tasoerot poistaa asianmukaisella luiskalla. Maanpinnan ja sisäänkäynnin tasoero saa olla enintään 500 millimetriä, jotta luiskasta ei tulisi kohtuuttoman pitkä. Luiska saa olla kaltevuudeltaan enintään kahdeksan prosenttia ja sen pituus ei saa ylittää yli kuutta metriä. Kuuden metrin ylittyessä on käytettävä vähintään 2 000 millimetrin pituista välitasannetta. Sisäänkäynnille johtava kahdeksan prosentin enimmäiskaltevuudessa oleva luiska soveltuu yleisimmin käytettäväksi alle metrin tasoerolle luiskan vaatiman pituussuuntaisen tilantarpeen vuoksi. Ulkotilojen luiskien ja portaiden molemmille sivuille tulee asentaa helppokäyttöiset ja turvalliset käsijohteet. Kahden päällekkäin olevalle käsijohteelle sopivat korkeudet ovat noin 900 mm ja 700 mm. (8, s. 3; 10, s. 69.)

Sisään johtavan oviaukon vapaan leveyden on oltava vähintään 900 millimetriä. Kulkuväylällä olevat kynnykset saavat olla enintään 20 millimetriä korkeita. Automaattinen oven avausmekanismi on helppokäyttöisin liikuntarajoitteisille ihmisille. Avauslaitteiston on pidettävä ovi auki yhtäjaksoisesti vähintään 25 sekuntia. (10, s. 71.)

Sisäänkäynti olisi hyvä olla katettu ja hyvin valaistu. Mikäli sisäänkäynnin yhteydessä ei ole katosta, tulee mahdollisen tasanteen sekä luiskan olla lämmitetty lumen ja jään muodostumisen ehkäisemiseksi talvella. (10, s. 69.)

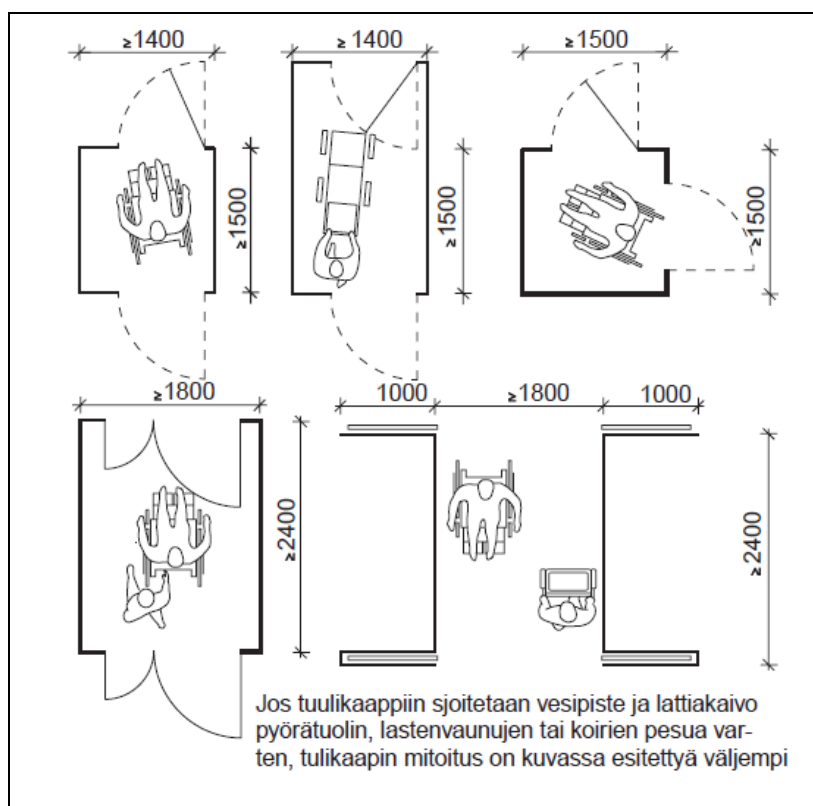
3.3 Sisätilat

Rakennuksen ulko-ovelta asuinhuoneisiin johtavien tilojen ovien ja kulkuaukkojen vapaan leveyden tulee olla vähintään 800 millimetriä. Sama määräys koskee myös piha-alueella oleviin asumista palveleviin välttämättömiin tiloihin johtavia kulkuaukkoja. Näihin tiloihin johtavat kynnykset saavat olla enintään 20 millimetriä korkeita. (8, s. 2; 11, s. 3.)

Sisätiloissa liikuttaessa kulkuväylien tulee olla riittävän väljiä ja esteettömiä sekä leveys- että korkeussuunnassa. Kulkuväylien ja käytävien tulisi olla myös hyvin valaistuja ja värikontrasteilla varustettuja. (8, s. 2.)

3.3.1 Tuulikaappi ja eteinen

Tuulikaapin mitoituksen peruslähtökohtana on, että se on riittävän väljä ulkona käytettävälle pyörätuolille. Automaattiovia käytettäessä sekä ulko- että sisemmän oven tulee toimia samalla periaatteella. Tuulikaappiin ei sovi käytettäväksi paksua, pehmeää mattoa ja, mikäli säleikköä käytetään, se ei saa olla liukas eikä rakojen leveys saa ylittää viittä millimetriä. Käytettäessä säleikköä tai mattoa molemmissa tapauksissa upotukset täytyy asentaa lattiapinnan korkeuteen. Kuvassa 3 esitetään tuulikaapin vähimmäismittoja avustajan kanssa ja ilman. (9, s. 7.)

KUVA 3. Tuulikaapin vähimmäismittoja avustajan kanssa ja ilman (9, s. 7)

Eteistilassa tulisi olla kalusteista vapaata tilaa vähintään 1 500 x 1 300 mm–1 700 mm pukeutumista, riisuutumista, toisen henkilön avustamista ja mahdollista ulkopyörätuolin säilytystä varten. Eteistilassa on myös oltava 1 500 millimetriä vapaata pyörähdystilaa pyörätuolin tai rollaattorin käyttäjälle. (9, s. 14.)

3.3.2 Wc- ja pesutilat

Hygieniatilojen mitoituksessa tärkeää on ottaa huomioon liikkumisrajoitteisen henkilön lisäksi myös avustajan tilantarve. Wc-tiloissa pyörätuolin tarvitsemaa kääntymistilaa tulee olla 1 500 x 1 500 millimetriä. Tämän lisäksi on otettava huomioon kalusteiden yhteydessä tarvittava vapaa tila. Pesuhuoneen rakenteiden on oltava riittävän vahvat, jotta tarvittavat tukikaiteet sekä nostolaitteet voidaan asentaa seiniin ja kattoon. (10, s. 79–81.)

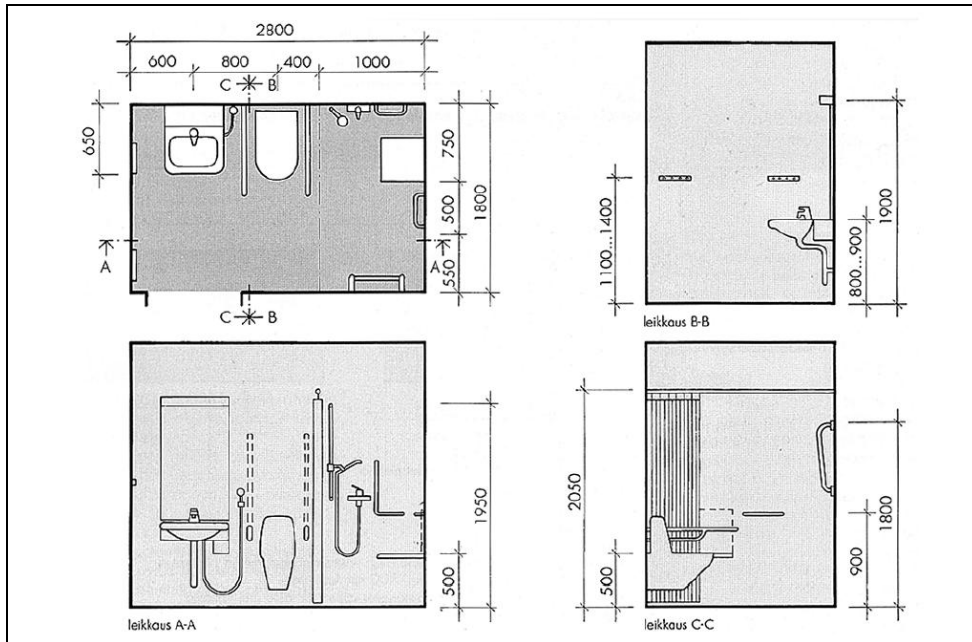
Lattiamateriaali on valittava siten, että lattia pysyy märkänäkin luistamattomana ja on helposti puhdistettava. Nastapintaiset keraamiset laatat eivät sovellu liikkumissesteisille, sillä nastojen väliin jäävät vettä keräävät liukkaat urat saattavat aiheuttaa liukastumisvaaran. (10, s. 81.)

Wc-istuimen taakse tulisi jättää 300 millimetriä vapaata tilaa, kun kyseessä on avusteinen wc. Taakse jäävä tila mahdollistaa avustajan liikkumisen ja nostolaitteelle jää paremmin tilaa. Wc-istuin tulee varustaa asianmukaisilla, kääntyvillä käsituilla. Mikäli wc-istuimelle siirrytään pyörätuolilta suoraan edestä, tarvittava vapaa tila on 1 200 x 1 000 millimetriä. Sivulta siirryttäessä tilaa tarvitaan vähintään 800 millimetriä. Siirtymisen helpottamiseksi istuin korkeus on hyvä olla lähellä pyörätuolin istuinkorkeutta. (8, s. 4; 10, s. 83–85.)

Pesualtaan eteen vapaata tilaa tarvitaan vähintään 1 200 millimetriä. Ulottumista pyörätuolista pesualtaaseen voidaan helpottaa asentamalla pesuallas noin 200 millimetriä ulos seinästä. Pyörätuolin käyttäjä tarvitsee vapaata tilaa myös pesualtaan alapuolella. Tarvittavan polvitilan leveys on vähintään 800 millimetriä ja korkeus yleensä vähintään 670 millimetriä. Luontevimmin tilaa saadaan riittävästi, mikäli altaan yläreunan korkeudeksi säädetään 800 millimetriä. (10, s. 81.)

Liikuntarajoitteisten henkilöiden pesutiloissa suihku on suositeltavampi ratkaisu ammeeseen verrattuna. Suihku olisi hyvä sijoittaa wc-istuimen viereen. Samalla suihkutila toimii kätevästi tarvittavana vapaana tilana wc-istuimelle siirryttäessä. Suihkutilan leveyden tässä tapauksessa tulee olla vähintään 900 millimetriä ja sy-

vyiden vähintään 1 600 millimetriä tai yksinkertaisimmin 1 300 x 1 300 millimetriä. (10, s. 87.) Esimerkki peseytymis- ja wc-tilasta, joka soveltuu käytettäväksi palvelutaloihin, esitetään kuvassa 4. Samassa kuvassa on esitetty myös kalusteiden ja varusteiden korkeusmitoitus.

KUVA 4. Esimerkki pyörätuolikäyttöön soveltuvasta peseytymistilasta sekä kalusteiden ja varusteiden korkeusmitoitus (12, s. 7)

3.3.3 Makuuhuone

Makuuhuoneen mitoituksessa on tärkeää, että liikkumisesteiden henkilön vuode voitaisiin sijoittaa siten, että vuoteesta olisi näkymät huoneen ovelle ja ikkunasta ulos. Suositeltavat vuoteen mitat ovat pituudeltaan 2 100 millimetriä ja leveydeltään 950 millimetriä. Vuoteen vierelle suositellaan jäävän tilaa 1 500 x 1 500 millimetriä. Mikäli edellä mainittu mitoitus ei ole mahdollinen, sallitaan tilan olevan pienempi, kuitenkin vähintään 1 300 x 1 300 millimetriä. Vapaata tilaa tarvitaan saman verran myös päädyssä, mikäli vuoteeseen siirrytään päädyn kautta. (10, s. 91.)

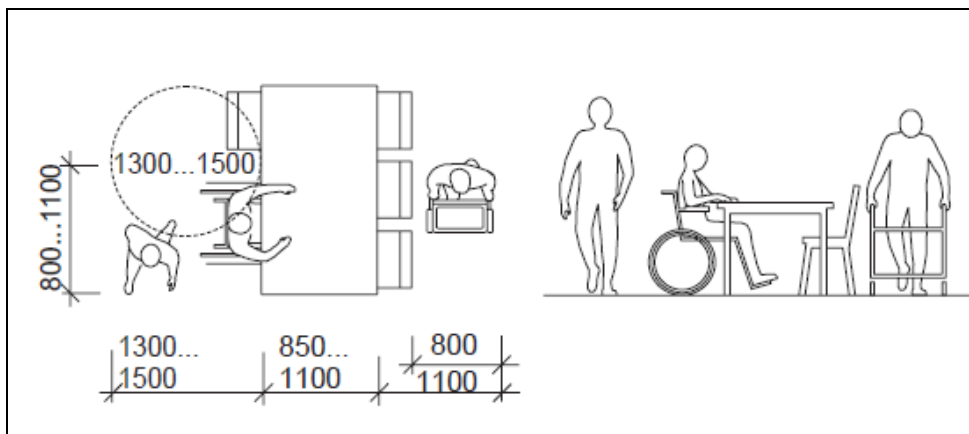
Vuoteen ohittamiseen tarvittava vapaa tila on 900 millimetriä. Saman levyinen tila vuoteen sivulla mahdollistaa myös vuoteeseen siirtymisen sivusuunnassa pyörä-

tuoilta sekä jättää avustajalle tarvittavan tilan. Avustajan tarvitsema tila vuoteen vieressä on 700 millimetriä. (10, s. 91.)

3.3.4 Oleskelu- ja ruokailutilat

Oleskelutilaksi soveltuu erillinen olohuone tai tupakeittiö. Huonetta suunniteltaessa olisi hyvä pyrkiä mahdollisimman monipuoliseen kalustamismahdollisuuteen. Oleskelutila mitoitetaan siten, että tilaan voidaan sovittaa oleskeluryhmä, joka sisältää tilapäiseen yöpymiseen mahdollistaman vuodesohvan. Tilan tarve sohvalla on 2 100 x 1 000 millimetriä. (13, s. 6.)

Ruokailutila palveluasunnossa mitoitetaan ruokapöydälle, jonka ääressä on tilaa vähintään kahdelle vieraalle. Ruokailutilan mitoituksessa otetaan huomioon pyörätuolin käyttäjät. Suorakaiteen muotoisen pöydän mitoituksessa vapaata tilaa pyörätuolille tarvitaan 900 millimetriä. Vapaan tilan syvyyden tulee olla sivulta vähintään 1 100 millimetriä, jotta pyörätuolilla kulku sivustapäin pöydän ääreen olisi mahdollista. Mikäli pöydän ääressä istuu vierekkäin kaksi pyörätuolia käyttävää henkilöä, niiden välissä olevan pöydän mitan on oltava 1 200 millimetriä ja leveyden 900 millimetriä. (10, s. 97; 13, s. 6.) Ruokapöydän ympärillä tarvittavaa tilaa on kuvattu kuvassa 5.

KUVA 5. Pyörätuolin käytön tilantarve ruokapöydän ääressä (9, s. 14)

3.3.5 Hissi

Liikkumisesteettömyyteen pyrittäessä tasoerot kerrosten välillä poistetaan pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuvalla hissillä. Hissin korin mitoituksen on oltava vähintään 1 100 millimetriä leveä ovisivultaan ja syvyydeltään 1 400 millimetriä. Näillä mitoituksilla mahdollistetaan myös avustajan tarvitsema tila hississä, mutta pyörätuolilla kääntyminen ei sen sijaan ole mahdollista. Kääntymismahdollisuuksilla varustettu hissikori on mitoiltaan vähintään 1 340 millimetriä leveyssuunnassa ja vähintään 1 400 millimetriä syvyyssuunnassa. Vammaisten ja vanhusten palvelukeskuksissa, palvelutaloissa ja hoitolaitoksissa edellytetään hissien mitoituksessa pyörällisen kävelytelineen ja pyörätuolien sekä avustajien samanaikaiseen kuljettamiseen soveltuvaa mitoitusta. Osassa hisseistä on huomioitava myös parikuljetuksen tilantarve. Parikuljetukseen soveltuvan hissien hissikorin sisämittojen tulisi olla 2 100 mm x 1 400 mm. (7, s. 28; 8, s. 3.)

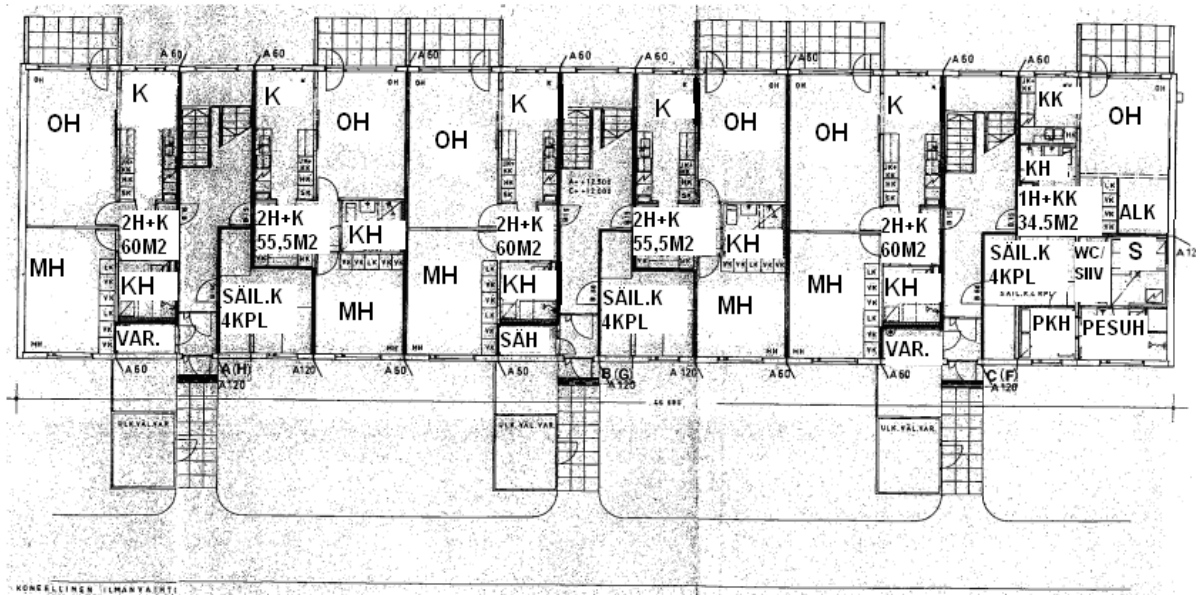
4 KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOSHANKE

Muutoskohteena oli kaksikerroksinen lamellikerrostalo, joka on valmistunut vuonna 1978. Rakennus on kuvattu ulkoapäin kuvassa 6. Kohde sijaitsee Kemin Takajärven kaupunginosassa, Oklaholman kadulla. Samaiseen kortteliin on valmistunut vastaavanlainen käyttötarkoituksen muutos vuonna 2009, joten esteettömyyskartoituksessa käytettiin apuna jo muutettua kiinteistöä sekä sen henkilökuntaa käyttäjäkyselyä tehtäessä.

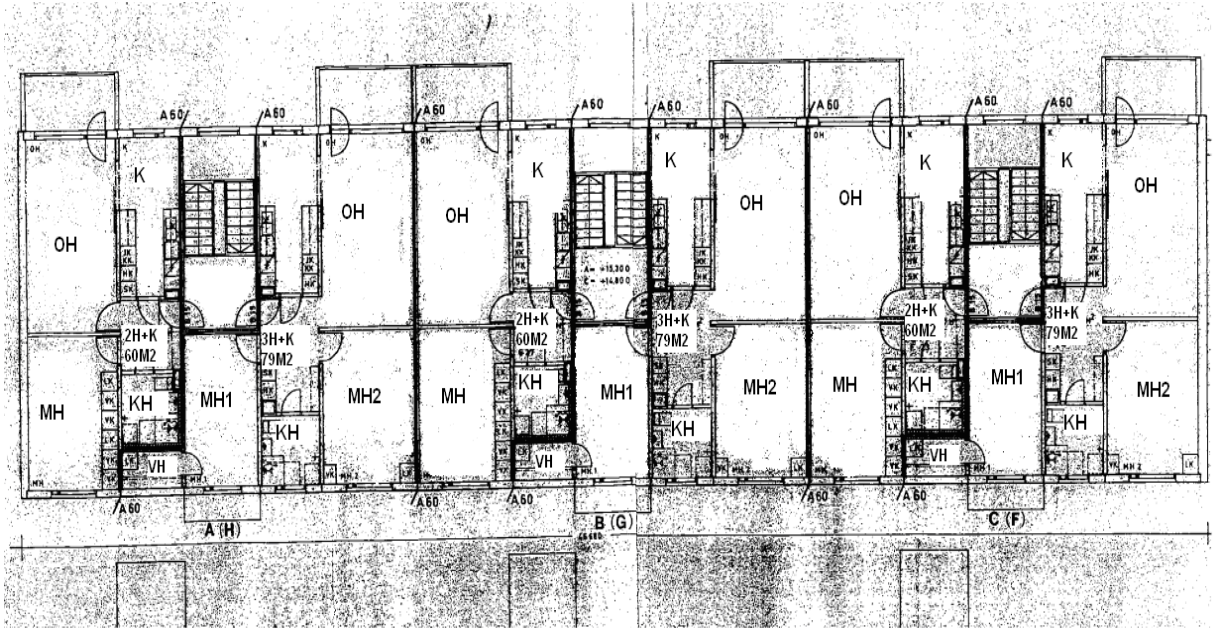

KUVA 6. Oklaholmankatu 24

Muutoskohteessa, Oklaholmankatu 24:ssä on kantava betonirunko, ulkoseinät ovat sandwich-elementtiseiniä tiiliverhouksella. Rakennuksessa kantavia seiniä ovat poikittaiset seinät sekä muutama pitkittäinen seinä. Kantavat sisäseinät, välipohja ja yläpohja ovat paikalla valettuja. Rakennuksessa oli kolme porraskäytävää ja 12 asuinhuoneistoa. Lisäksi rakennuksessa oli yhteiset saunatilat sekä varastokomeroita, jotka sijaitsivat C-porraskäytävän ensimmäisessä kerroksessa. Muutoskohteen lähtötilanne on esitetty kuvissa 7 ja 8.

KUVA 7. Oklaholmankatu 24:n ensimmäinen kerros ennen muutosta (ei mittakaavassa)

KUVA 8. Oklaholmankatu 24:n toinen kerros ennen muutosta (ei mittakaavassa)

Isännöitsijä Ilkka Räisäsen (2010) mukaan rakennukseen ei suoritettu kuntotutkimusta ennen muutosprosessin käynnistämistä. Käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä tehtiin perusteellinen korjaus, jossa rakennuksen kaikki sisäpinnat uusittiin. Muutoksen yhteydessä rakennuksen alkuperäisiin runkoviemäröinteihin ja käyttövesiputkistoihin ei tehty muutoksia. LVI-tekniikkaa lisättiin kohteen sisätiloihin uusien wc-tilojen kohdille. Lämmitysjärjestelmänä säilytettiin alkuperäinen vesikiertoinen patterilämmitys, joka on liitetty kaukolämpöjärjestelmään. Ilmanvaihto säilytettiin koneellisena (koneellinen poisto).

Rakennuksen muutosprosessiin ryhdyttiin, sillä rakennus oli osittain jäänyt tyhjäksi, asukasrakenne oli muuttunut sosiaalisesti ongelmaiseksi ja alueen huonomaaisuuden leimasta pyritään pääsemään eroon. Kemissä on puute vanhusten palveluasunnoista, joten myös kunta hyötyy rakennuksen muuttamisesta vanhusten palveluasumiskäyttöön. Kerrostalo oli myös muutoskohteena rakenteellisesti ihanteellinen, sillä 1960–1970-lukujen kerrostaloissa oli tuolloin varsin matala rakentamistapa, mikä helpottaa esteettömyyden suunnittelua ja sen toteutumista. Ajan saa-

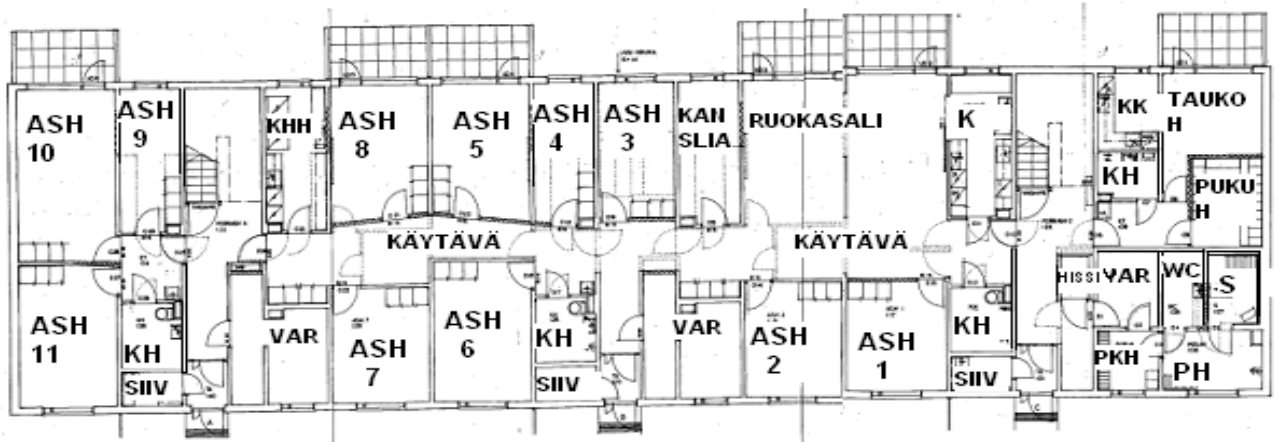
tossa routa on myös nostanut maan pintaa jonkin verran lähemmäksi lattiapinnan tasoa.

Asuinkerrostalo muutettiin kokonaisuudessaan huonokuntoisten vanhusten palvelukodiksi. Tulevan palvelukodin tilaratkaisuissa ja suunnittelussa on pyritty pienkotityyppiseen toteutukseen. Pienkoti on kodinomainen, kunnan, säätiön, yhdistyksen tai yksityisen tahon omistama palveluasuntoryhmä, jonka asuinhuoneet liittyvät yhteistilojen välityksellä kiinteästi toisiinsa. Pienkodissa yksityisyyden mahdollisuus ei toteudu, eli kaikilla asukkailla ei ole välttämättä omaa huonetta ja wc- ja hygieniatilat ovat yhteisessä käytössä. (14, s. 4.)

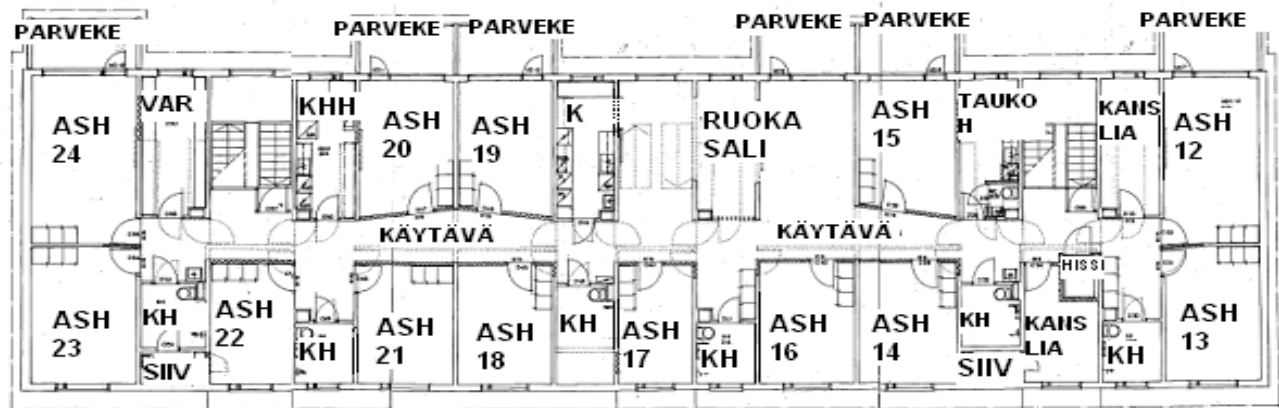
Pääasiassa palvelukotiin asettuvat asukkaat ovat dementoituneita tai fyysisesti huonokuntoisia. Pieni osa asukkaista on omatoimisempia ja kykenevät apuvälineiden avulla käyttämään hygieniatiloja. Kukaan asukkaista ei kykene liikkumaan ulkona ilman avustajan apua. Rakennuksen molemmat kerrokset toteutettiin tehokkaana keskikäytäväratkaisuna siten, että porraskäytävien kohdilla olevat alkuperäiset huoneistojen väliset seinät aukotettiin. Myös osa rakennuksen keskilinjalla kulkevista asuinhuoneiden välisistä sisäseinistä purettiin. Rakennuksen keskellä olevat käytävät kulkevat näin ollen läpi talon. Käytävien kapeus oli koitunut ongelmaiseksi aikaisemmassa muutoskohteessa, pienkoti Akseliinassa, joten käytäviä ja oviaukkoja levennettiin Oklaholmankatu 24:n palvelukotiin. Levennetyt aukot tuettiin palkeilla. Alkuperäisten kylpyhuoneiden paikkoja hyödynnettiin ja pääasiassa uudet kylpyhuoneet on sijoitettu alkuperäisten märkätilojen kohdille. Vanhat kylpyhuoneet olivat kooltaan reilun kokoisia, joten tilat täyttivät mitoitukseltaan esteettömyysmääräykset, eikä niiden laajennuksiin ollut tarvetta. Ainoastaan ovien aukkoja levennettiin vastaamaan esteettömysohjeistuksia.

Alun perin rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa oli viisi kappaletta kaksioita, kooltaan 55,5 m²–60m² ja yksiö 34,5 m². Taloyhtiön yhteiset sauna- ja pesutilat sijaitsivat myös ensimmäisessä kerroksessa. (Kuva 7.) Toisessa kerroksessa asunnot olivat kolmioita ja kaksioita, kooltaan 60 m²–79 m², kolme kappaletta kutakin asuntotyyppiä. (Kuva 8.)

Tilat muutettiin erillisiksi asuinhuoneiksi, joita on yhteensä 24 kappaletta. Kylpyhuonetiloja on ensimmäisessä kerroksessa kolme kappaletta sekä lisäksi henkilökunnan wc ja saunaosaston yhteydessä oleva pienempi wc. Toisessa kerroksessa hygieniatiloja on yhteensä 7 kappaletta, mukaan lukien henkilökunnan wc. Ainoa hissi rakennettiin C-porrashuoneeseen, joka palvelee koko rakennusta. Henkilökunnan sosiaalitilat on sijoitettu ensimmäiseen kerrokseen entisen yksiön tiloihin. Kuvissa 9 ja 10 on esitetty arkkitehti Jussi Leppälän laatimat muutoskuvat kohteesta.

KUVA 9. Oklaholmankatu 24:n palvelukodin tilat ensimmäisessä kerroksessa muutoksen jälkeen (ei mittakaavassa)

KUVA 10. Oklaholmankatu 24:n palvelukodin tilat toisessa kerroksessa muutoksen jälkeen (ei mittakaavassa)

5 ESTEETTÖMYYSKARTOITUS JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

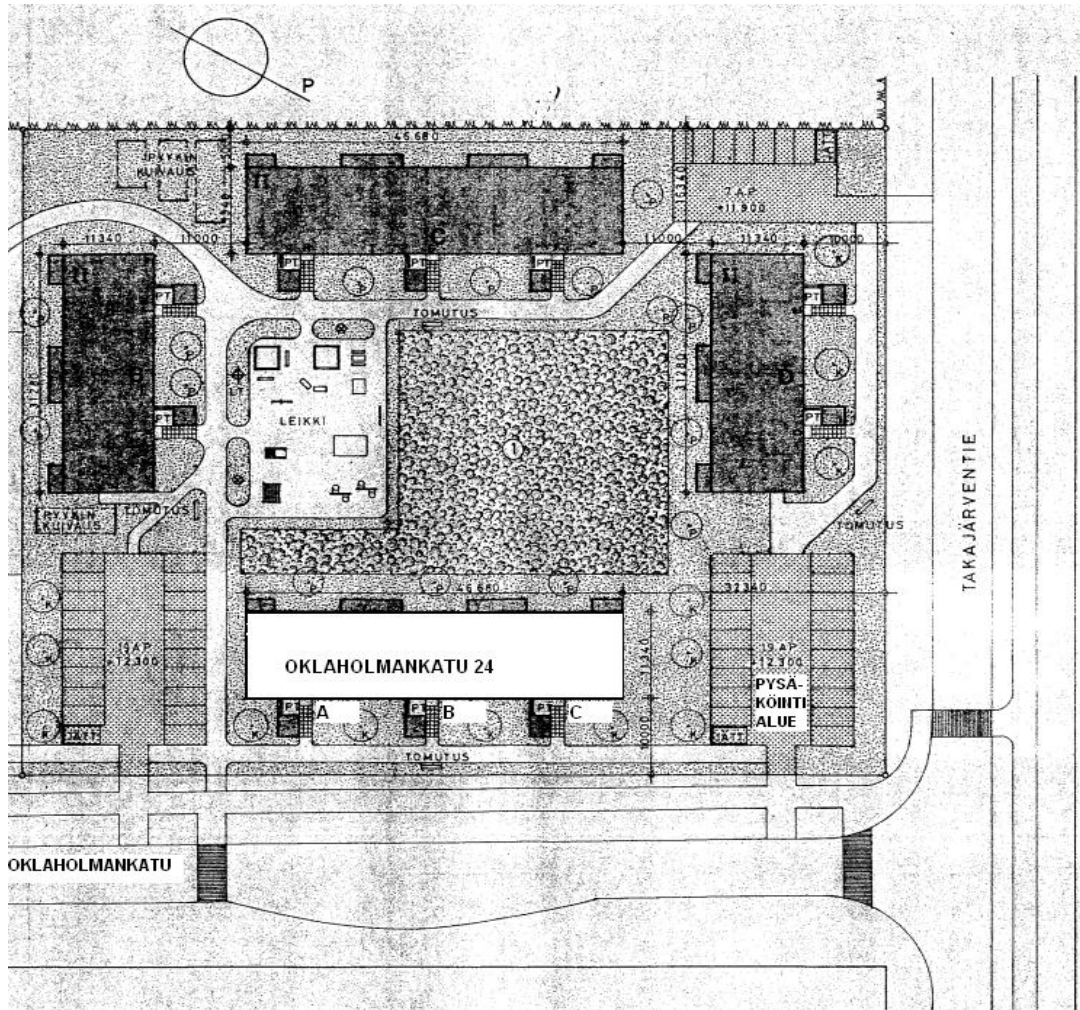
Oklaholmankatu 24:n palvelukotiin tehdyn esteettömyyskartoituksen tavoitteena oli selvittää, mitä esteettömyysvaatimuksia tulevan palvelukodin eri tiloihin liittyy. Esteettömyyskartoituksen toteuttamiseksi tutustuttiin Oklaholman kadulla sekä aiemmin toteutettuun että työmaavaiheessa olevaan kiinteistöön. Kyseiset asuinrakennukset ovat identtisiä alkuperäiseltä rakenteeltaan ja lähestulkoon myös muutosvaiheen jälkeen. Oklaholmankatu 24:n suunnitteluvaiheessa otettiin huomioon aiemman palvelukodin käyttäjäryhmien mieltymykset ja parannusehdotukset. Näiden pohjalta tehtiin pieniä muutoksia verrattaessa aikaisempiin suunnitelmiin. Näistä esimerkkinä mainittakoon, että käytävät ovat uudessa palvelukodissa tietyiltä kohdin rakennusta leveämpiä kuin aiemmin toteutetussa palvelukodissa. Esteettömyyskartoituksen käytössä ovat olleet arkkitehti Jussi Leppälän laatimat suunnitelmat muutoskohteesta. Kehittämissuunnitelmassa hyödynnettiin jo toteutuneen käyttötarkoituksen muutoskohteen (palvelukoti Akseliina, Oklaholmankatu 22, 94100 Kemi) työntekijän mielipiteitä ja kokemuksia ympäristön esteettömyydestä.

Mitoitus- ja suunnitteluohjeet ovat tarvittavilta osin kuvattuna tämän opinnäytetyön alkuosiossa. Ne toimivat viiteaineistona esteettömyyskartoitusta tehtäessä. Kehittämissuunnitelmassa on laadittu omakohtaisten näkemysten, työntekijän käyttäjähaastattelun sekä työpiirustusten pohjalta. Kehittämissuunnitelmien tarkoituksena ja tavoitteena on, että niiden avulla pystyttäisiin vaikuttamaan seuraavan mahdollisen muutoskohteen suunnitteluun ja toteutukseen. Tällä tavoin saadaan esteettömyyden suunnittelua ja toteutusta tehostettua sekä vältetään havaittujen epäkohtien toistuminen tulevissa käyttötarkoituksen muutoshankkeissa.

5.1 Sisäänkäynti ja ulkoalueet

Oklaholmankatu 24:n palvelukodin sisäpihalle on mahdollista saapua kahdelta eri suunnalta: Oklaholmankadun puolelta tai Takajärventieltä. Pysäköintialueelle pääsee Takajärventien puolelta. Asemapiirroksen mukaan autopaikkoja on 19 kappaletta. Ne noudattavat normaalin autopaikan mitoitusohjeita. (Kuva 11.) Autopaikat sijoittuvat siten, että kymmenen autopaikkaa on pysäköintialueen oikealla puolella sekä loput yhdeksän vasemmalla puolella. Vasemmalla puolella on myös jätekatos yhden autopaikan vievän tilan kohdalla. Tulevaan palvelukotiin asettuvat asukkaat eivät kykene itse ajamaan autoa, joten alueen autopaikat tulevat henkilökunnan ja palvelukodissa vierailevien omaisten käyttöön. Kohteen ollessa julkinen rakennus tulisi ainakin osa vieraspaikoista soveltua liikuntarajoitteisille.

Piha- ja pysäköintialueelta puuttuu opastus, joten asianmukaisten opasteiden lisääminen ja pysäköintialueiden maalaus olisi tarpeen. Mainittakoon, että isännöitsijä Ilkka Räisäsen mukaan myös piha-alueella tullaan uudistamaan seuraavan käyttötarkoituksen muutosprosessin myötä. Alueen keskeneräisyyden vuoksi myös viereisen palvelukodin opasteet puuttuvat vielä piha-alueelta.

KUVA 11. Oklaholmankatu 24:n asemapiirros (ei mittakaavassa)

Parkkipaikoilta palvelutalolle johtavan kulkuväylän asfalttipinta on paikoitellen epätasainen ja jalkakäytävällä on myös jonkin verran sivuttaiskaltevuutta. Saattoliikenteelle ei ole osoitettu selkeää paikkaa ja kulkuväylä on suuremmalle ajoneuvolle liian kapea. Palvelukoti Akseliinan työntekijä kokee piha-alueella olevan kehittämisen tarvetta. Piha-alue voisi olla viihtyisämpi ja kulkureitit tasaisempia. Saatettunakin apuvälineiden kanssa liikkuminen on ajoittain ongelmallista kulkuväylän epätasaisuuden vuoksi. Alueelta puuttuvat myös levähdystarkoitukseen soveltuvat istuinpenkit. Kuva 12 on kuvattu palvelukoti Akseliinan ja tulevan palvelukodin kulkuväylältä. Kuva havainnollistaa hyvin pinnan epätasaisuuden.

KUVA 12. Kulkuväylän pinnan epätasaisuutta

Piha-alueen aitaaminen on palvelukoti Akseliinan henkilökunnan toiveissa. Aidoitus toisi yksityisyyttä ja erottaisi rakennuksen muusta alueesta. Mikäli rakennuksen tilat tulevat olemaan tulevaisuudessa parempikuntoisten vanhusten käytössä, alueen aitaaminen on välttämätöntä, jotta esimerkiksi dementiapotilaat voivat kulkea itsenäisesti ja turvallisesti ulkoalueella. Aidan tulisi rajata ainakin rakennuksen takapiha muusta ympäristöstä. Kuva 13 on kuvattu palvelukoti Akseliinan takapihalta. Palvelukodin sijainti metsän reunalla antaa erinomaiset puitteet pihasuunnittelulle. Ulkoterassilta piha-alueelle johtavan luiskan olisi hyvä olla koko terassin levyinen ja suojakaitein varustettu, jotta kulku ulkokäyttöisellä pyörätuolilla piha-alueelle sujuisi esteettömästi.

KUVA 13. Palvelukoti Akseliinan takapiha ja terassi

Sisäänkäynti palvelukotiin sijoittuu Oklaholmankadun puolelle. Sisäänkäyntejä on kolme kappaletta, yksi kunkin porraskäytävän kohdalla. Pääsisäänkäynti olisi hyvä erottaa selkeästi muista sisäänkäynneistä. Tulevassa muutoskohteessa hissi sijaitsee porraskäytävässä C, joten pääsisäänkäynti olisi luontevin laittaa C-porraskäytävän kohdalle. C-porraskäytävä on myös lähinnä pysäköintialuetta. Käytännöllisyyttä ajatellen voisi toisen sisäänkäynnin opastaa rakennuksen toiseen pätyyn, sillä asukkaat saattaisivat häiriintyä läpikulusta rakennuksen toiseen pätyyn käytettäessä ainoastaan yhtä sisäänkäyntiä. Keskimäinen porraskäytävän sisäänkäynti soveltuisi ulkopuolelta tulevan tavaran vastaanottoon. Jokaisen porraskäytävään johtavan oven yläpuolella on katos. Katos on kuitenkin suhteellisen pieni eikä välttämättä erotu riittävästi toimiakseen pääsisäänkäynnin yhteydessä. Katettu sisäänkäynti porraskäytävän kohdalla näkyy kuvassa 14.

KUVA 14. Oklaholmankatu 24 sisäänkäynti

Sisäänkäynti on valaistu ainoastaan porraskäytäväkirjaimen yläpuolelta. Palvelukoti Akseliinan henkilökunta mieltää piha-alueen pimeäksi etenkin pimeinä vuodenaikoina. Valaistusta voisi lisätä esimerkiksi asentamalla valaisimet porraskäytävien edustalla olevien varastorakennuksien seinustoille. Tämä ratkaisu toisi riittävästi valoa sisäänkäyntien edustoille. Lyhtypylväs rakennuksen edustalla valaisisi kulkuväylän.

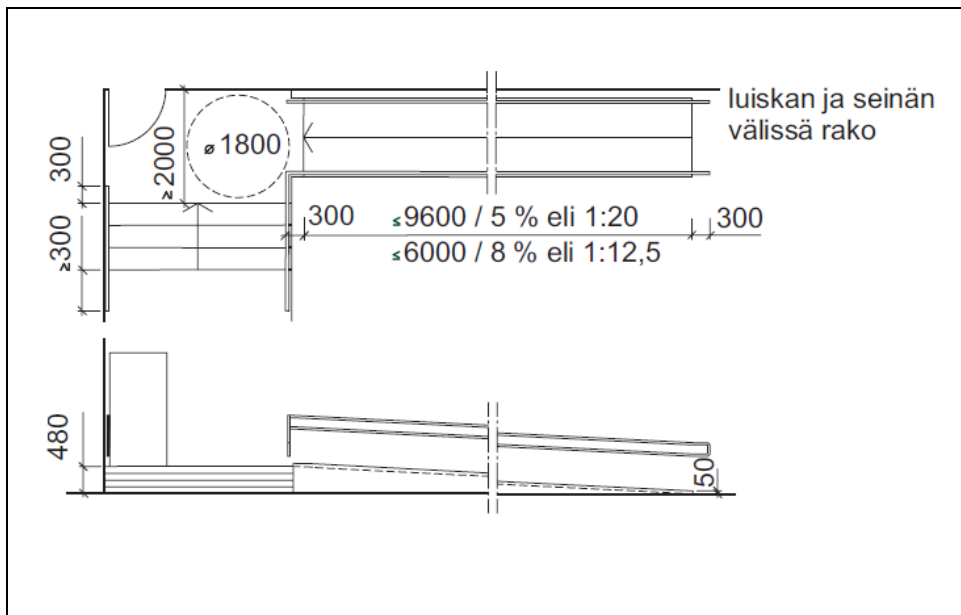
Sisäänkäynneille johtavien kulkuväylien laatoitus ei ole esteettömän käytön kannalta soveltuva. Laatoitus on epätasainen ja voi aiheuttaa vaaratilanteita apuvälinettä käyttävälle, liikuntarajoitteiselle ihmiselle. Sisäänkäynnin edustaksi soveltuisi asfaltti tai laatoitus tulisi uusiksi.

Kuvassa 15 on ulko-oven edessä oleva tasanne. Tasanne on kooltaan 1 600 x 600 millimetriä.

KUVA 15. Oklaholmankatu 24:n sisäänkäynnin yhteydessä oleva tasanne ja portaat

Pyörätuolilla liikkuva ihminen tarvitsee tilaa kääntymiseen sekä oven avaamiseen ja sulkemiseen 1 500 x 1 500 millimetriä. Tasanteen leveys ei ole esteettömyysmääräysten mukainen. Sama koskee myös tasanteelle johtavia porrasaskelmia. Porrasaskelmien nousukorkeudet ovat 25 millimetriä. Nousukorkeudet ylittävät esteettömyysmääräysten mukaisen sallittavan korkeuseron. Sisäänkäynnin yhteydessä oleva tasanne tulisi muuttaa liikkumisesteiselle soveltuvaksi leventämällä tasanne ohjeiden mukaisiin mittoihin sekä asentamalla asianmukaisesti suunniteltu luiska. Kuvassa 16 on sisäänkäynnin edustalle soveltuvasta luiskasta mitoitusesimerkki.

*KUVA 16. Esimerkkejä sisäänkäynnin yhteydessä olevasta luiskasta 480 mm:n ta-
soerolla (15, s. 9)*

Sisäänkäynnin yhteydessä olevan katoksen tulisi kattaa luiska sen koko pituudelta tai luiskan tulisi olla lämmitetty lumen ja jään muodostumisen ehkäisemiseksi talvella. Luiskan molemmille puolille tulisi lisätä esteettömyysmääräysten mukaiset käsijohteet.

Ulko-oven malli näkyy myös kuvissa 14 ja 15. Sisäänkäyntien ovet ovat suhteellisen raskaita avattavia, joten muutostöiden yhteydessä ainakin yhden oven varus-

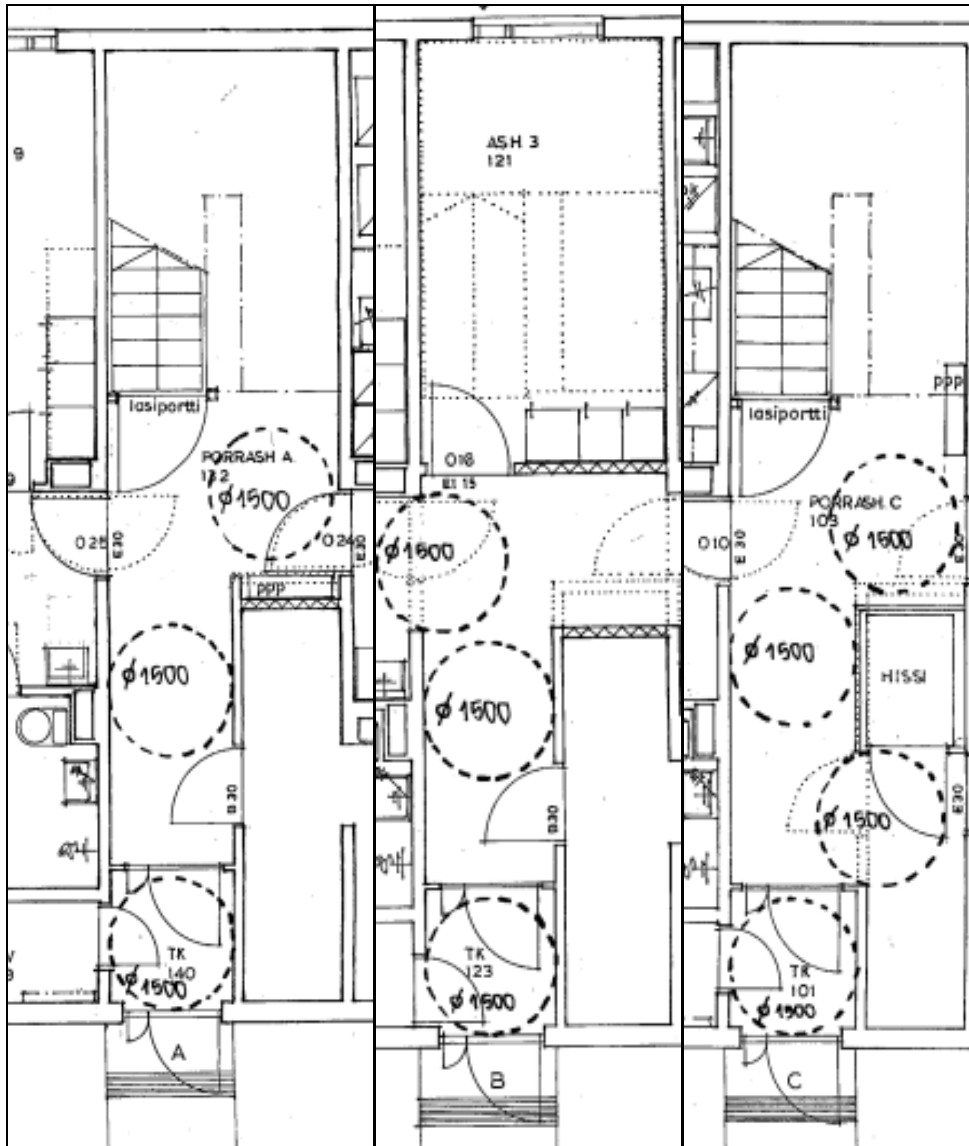
taminen automaattisella avauslaitteella olisi perusteltu ratkaisu esteettömän käytön kannalta. Tulevaan palvelukotiin asettuvat asukkaat eivät kuitenkaan kykene oma-toimisesti kulkemaan ulkona, joten tässä kohteessa riittänee ulko-ovien kevennys tai mahdollisesti uusiminen. Ovien varustamista automatiikalla tulisi myös harkita. Automaattisilla ovilla varustettu rakennus mahdollistaisi myös parempikuntoisempien, itsenäisesti liikkuvien vanhuksien asumisen palvelukodissa. Ovella on myös noin 30 millimetrin kynnys, joka ylittää sallitun 20 millimetrin enimmäiskorkeuden. Ongelma ratkaistaisiin korottamalla tasannetta sen leventämisen yhteydessä.

5.2 Sisätilat

Esteettömyyskartoituksessa kartoitetaan sisätilojen osalta eteis- ja aulatilat, portaat, hissi, yhteiset oleskelutilat, wc- ja pesutilat sekä osa asuinhuoneista. Tiloihin johtavat sisäovet sekä oviaukot on myös otettava huomioon kartoituksessa.

Eteis- ja aulatilat

Muutoskohteena olevan rakennuksen tuulikaapit on säilytetty ennallaan. Tuulikaappi on sekä leveys- että pituussuunnassa 1 500 millimetriä. Tuulikaapin mitoit- tus on riittävä pyörätuolilla kääntymiseen, mutta siivoustilan oven kääntymissuunta tulisi kääntää siivoustilaan kääntyväksi. Sähköisesti avautuva automaattiväliovi olisi näin ahtaaseen tuulikaappiin välttämätön esteettömyyteen pyrittäessä. Tuulikaapin välioven sekä ulko-oven tulisi avautua samanaikaisesti ja pysyttävä avoinna vähin- tään 25 sekuntia. (7, s. 35.) Vaihtoehtoisesti tuulikaapin välioven voisi kääntää si- säänpäin kääntyväksi. Ulkoapäin tuleva, apuvälineiden avulla liikkuva henkilö ei kykene avaamaan tuulikaapin välio-vea, välioven ollessa suljettuna. Avustettunakin tuulikaapin välioven tulee olla avoinna, jotta kulku sisätiloihin onnistuisi esteettö- mästi. Kuvassa 17 on esitetty A-, B- ja C-porrashuoneiden sisäänkäynnit ja eteisti- lat.

KUVA 17. Työpiirustukset leikattu A-, B- ja C-porrashuoneiden kohdilta (ei mitta-kaavassa)

C-porrashuoneen eteistilaan tulee riittävästi väljyyttä, kun vanhan varaston seinärakenne puretaan pois ja tilalle asennetaan hissi. Aulatilaa ei ole eteisen yhteydessä lainkaan, mutta portaikon eteen jää riittävästi tilaa pyörätuolilla pyörähtämiin. Tässäkin yhteydessä tulee sisäänkäyntien tarkoituksenmukainen sijoittelu esille. Porraskäytävistä A ja C astuttaessa sisään ja peremmälle palvelukotiin vastaan tulevat molempien porrashuoneiden päässä sisäänkäynniltäpäin katsottuna portaat. Toisin kuin B-rappukäytävän kohdalla, vanhat portaat on purettu kokonaan

ja tilalle on tullut asuinhuone. Huoneen ovea tulisi siis pitää suljettuna, mikäli B-rappukäytävää pidettäisiin yhtenä sisäänkäyntinä. B-porrashuoneen eteistilaan on saatu riittävästi kääntymistilaa siirtämällä varaston seinää sisemmäksi varastoa.

Aikaisemmassa muutoskohteessa, palvelukoti Akseliinassa henkilökunta on ollut tyytymätön käytävien kapeuteen. Eräs Akseliinan työntekijä kuvaili haastattelussa kapeiden käytävien hankaloittavan parikuljetuksia ja pesulavetin käyttöä asukkaiden pesemisen apuvälineenä. Tulevaan palvelukotiin käytäviä on levennetty rakenne- ja kustannusteknisten mahdollisuuksien mukaan. Kuvassa 18 on kuvattu palvelukoti Akseliinan käytävä ja vierellä on tulevan palvelukodin käytävä samaisesta kohdasta. Vaikka käytävä on työmaavaiheessa kuvattu, kuvasta voi selkeästi havaita käytävän olevan leveämpi kuin Akseliinan käytävä.

KUVA 18. Palvelukoti Akseliinan käytävä ja palvelukoti Oklaholmankatu 24:n aula ja käytävätilat työmaavaiheessa

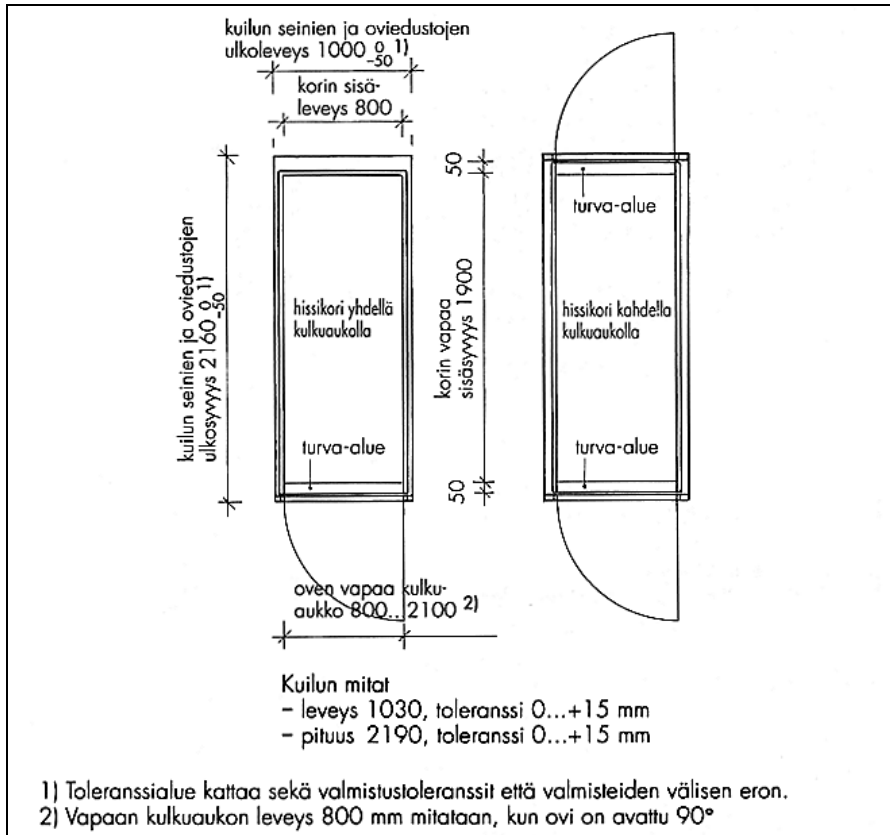
Portaat ja hissi

Kolmiportaisen rakennuksen kahdet portaat on säilytetty ennallaan, B-porrashuoneen portaiden tilalle on suunniteltu asuinhuoneisto. Tulevan palvelukodin asukkaat eivät huonokuntoisuutensa vuoksi tule käyttämään portaita kerrosten välillä liikkumiseen. Portaat ovat lähinnä henkilökunnan käytössä ja toimivat hätäpoistumisreittinä. Tulevaan palvelukotiin suunnitellaan ainoastaan yksi hissi rakennuksen päätyyn, C-porrashuoneeseen.

Palvelukoti Akseliinassa portaat sekä hissi ovat samankaltaiset kuin tulevassa palvelukodissa. Akseliinan henkilökunnalle tehdyssä haastattelussa yksi hissi on ollut riittävä toimintaa ajatellen, mutta hissikorin mitoitus on riittämätön. Kääntymistilaa ei ole riittävästi apuvälineiden käyttäjiä ja avustajia varten. Paarit eivät mahdu hissiin, joten parikuljetusta tarvitseva potilas joudutaan kuljettamaan portaita pitkin ylemmästä kerroksesta.

Hissi on tyypiltään pystysuoraan nostava kevythissi, joka on tarkoitettu erityisesti liikuntarajoitteisten ihmisten käyttöön. Hissi toimii pakko-ohjaustoiminnolla eli nappia on painettava pohjassa koko ajan tilattaessa hissi haluamalle kerrosta- solle. Asukkaat eivät omatoimisesti käytä hissiä. Kyseinen hissi soveltuisi paremmin omatoimisesti hissiä käyttävien apuvälineiden avulla liikkuvien ihmisten käyttöön. Parikuljetukseen soveltuvan hissinn hissikorin sisämittojen tulisi olla 2 100 mm x 1 400 mm. (7, s. 28.)

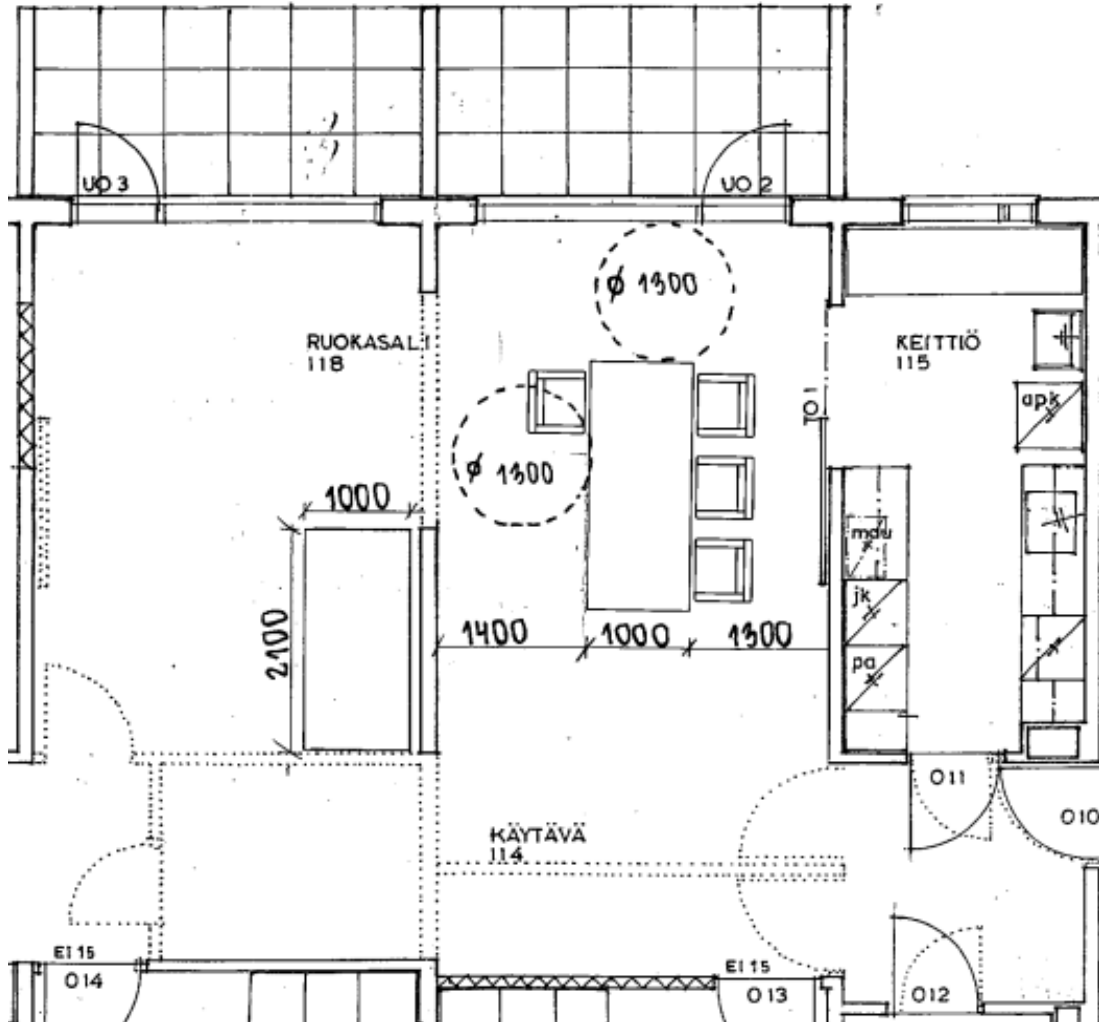
Kevythissin tilalle hissityypiksi soveltuisi paremmin kaitahissi. Kaitahissi on saneerauskohteisiin soveltuva hissi, jonka korin mitoitus on riittävä kuljettamaan henkilöä makuuasennossa paareilla. (16, s. 3.) Kuvassa 19 on esitetty kaitahissin tarvitsemaa mitoitusta sekä sisä- että ulkopuolelta.

KUVA 19. Kaitahissin kori, jossa on yksi tai kaksi kulkuaukkoa (16, s. 3)

Yhteiset oleskelutilat

Ruokasali toimii sekä Akseliinassa että tulevassa palvelukodissa yhteisenä oleskelutilana. Ruokasaleja on rakennuksessa kaksi kappaletta, molemmilla kerroksilla omansa. Oleskelu- ja ruokailutilat on suunniteltu aikaisempien olohuonetilojen kohdille, joten ikkunat oleskelu- ja ruokailutilan kohdilla ovat leveämmät ja korkeammat. Ratkaisu on ihanteellinen pyörätuolia käyttävälle henkilölle, sillä riittävän matalalla olevat ikkunat mahdollistavat pyörätuolissa istuvalta näköyhteyden ulos. Ruokasali on jaettu väliseinän avulla kahteen eri tilaan. (Kuva 20.) Keittiön vieressä oleva tila on mitoituksiltaan sopiva ruokailutilaksi ja on käytännöllisesti keittiön vieressä. Toinen tiloista on tarkoitettu oleskelutilaksi, joka on tilallisesti tarkoitukseen sopiva.

KUVA 20. Työpiirustus. Palvelukoti Oklaholmankatu 24:n ruokailutilan mitoitus (ei mittakaavassa)

Ruokasalista on kulku takapihan terassille. Palvelukoti Akseliinan työntekijän mukaan terassi on ollut henkireikä asukkaille lämpiminä vuodenaikoina. Terassille johtavan oven kynnyks on kuitenkin liian korkea apuvälineitä käyttävälle ihmiselle. Tärkeää olisi, että terassin ja sisätilan lattiatasot voitaisiin saattaa samaan korkeustasoon. Mikäli kynnyks tarvitaan, saa sen enimmäiskorkeus olla 20 mm. (10, s. 75.) Terassille johtava kynnyks on noin 30 mm korkea, joka ylittää sallitun enimmäiskorkeuden. Ongelman korjaisi asianmukainen luiska terassille johtavan oven edustalle tai poistamalla kynnyks kokonaan. Luiskana voisi käyttää esimerkiksi kynnyksluiskaa.

Kuvassa 21 on kuvattu työmaavaiheessa olevan palvelukodin ruokasalin tiloja. Tilat erottaa kantava väliseinä, johon on tehty aukko. Kuvasta voi nähdä terassille johtavan oven kynnyksen. Lattioihin tulee julkisiin tiloihin soveltuva, kovempaa kulumusta kestävä muovimatto. Kuvassa 21 lattiapinta on hiottu valmiiksi muovimaton asennusta varten, joten lattiapinta ei merkittävästi nouse kuvan lattiaan verrattuna. Kynnys jää liian korkeaksi.

KUVA 21. Työmaavaiheessa olevan palvelukodin ruokailu- ja oleskelutila

Sisäövet ja kynnykset

Kulkuaukot ja sisäövet ovat esteettömyysmääräysten mukaiset. Kulkuaukkoja on jouduttu leventämään, jotta ne vastaisivat ohjeita ja määräyksiä. Asuinhuoneistojen sisäövet ovat leveydeltään 1 metrin. Ovet ovat laminaattipintaisia väliovia, joilla on 25 desibelin ilmaääneneristävyyttä. Pesuhuoneisiin ja wc-tiloihin johtavat ovet ovat leveydeltään 900 millimetriä. Hygieniatilan oven vapaan leveyden on oltava vähintään 850 millimetriä ja mitoituksessa on otettava huomioon kääntymiseen tarvittava tila wc:n ulkopuolella. (10, s. 79.)

Rakennuksen sisätiloissa kynnyksiä ei ole lainkaan. Kuvassa 22 on nähtävissä kynnyksen toteutus tulevassa palvelukodissa. Kuva on otettu palvelukoti Akseliinasta. Haastatteluun vastannut työntekijä palvelukoti Akseliinasta on ollut tyytyväinen kynnyksettömyyteen ja sen tuomaan helppouteen liikuttaessa palvelukodin sisätiloissa. Jopa wc- ja pesutilat on toteutettu samaisella periaatteella.

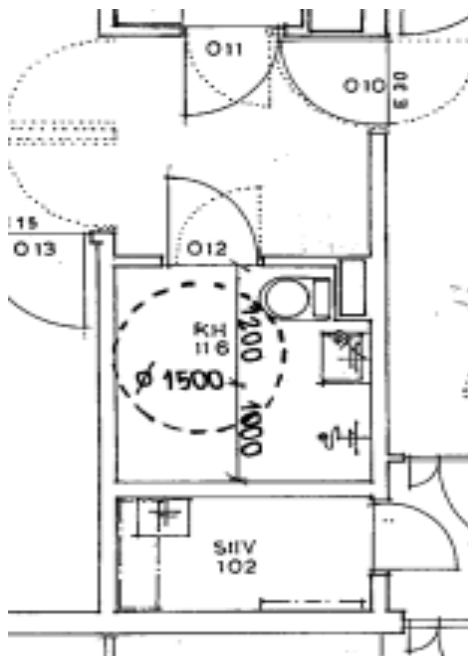

KUVA 22. Sisäoven kynnyksratkaisu (Palvelukoti Akseliina)

Wc- ja pesutilat

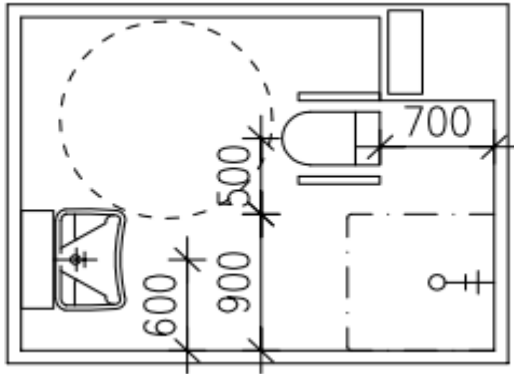
Palvelukodissa on yhdistetyt wc- ja peseytymistilat. Palvelukoti Akseliinassa wc- ja peseytymistilat ovat mitoitukseltaan vastaavanlaiset kuin tulevassa palvelukodissa. Palvelukoti Akseliinan henkilökunta on ollut tyytyväinen hygieniatilojen mitoituksiin ja varusteisiin. Wc- ja peseytymistilat ovat sijoitettu niiden alkuperäisille paikoilleen. Tilat ovat alkuperäiseltä mitoitukseltaan reiluhkoja, joten ainoastaan oviaukot levennettiin määräysten mukaisiksi.

Kuvassa 23 on esitetty yksi ensimmäisen kerroksen esteettömistä hygieniatiloista. Tilaa pyörätuolilla pyörähtämiseen on riittävästi ja avustajalle jää hyvin tilaa toimia. Parannusehdotuksia löytyisi lähinnä kalusteiden sijoittelun kohdalla. Wc-istuin olisi hyvä sijoittaa suihkun viereen. Suihkutila toimisi samalla tarvittavana vapaana tilana wc-istuimelle siirryttäessä. Wc-istuinta pystyisi putkiosien avulla hieman siirtämään. Tilaa wc-istuimen taakse tarvittaisiin 300 millimetriä avustajan ja nostolaitteen käyttöön.

KUVA 23. Työpiirustus. Kylpyhuoneen mitoitusta (ei mittakaavassa)

Kuvassa 24 on esitetty parannusehdotus kalusteiden paikoista wc- ja peseytymistilassa. Pesualtaan siirtäminen wc-tilan vastakkaiselle seinälle ja wc-istuimen siirto alkuperäisen pesualtaan kohdille toisi avustajalle ja nostolaitteelle tarvittavan tilan.

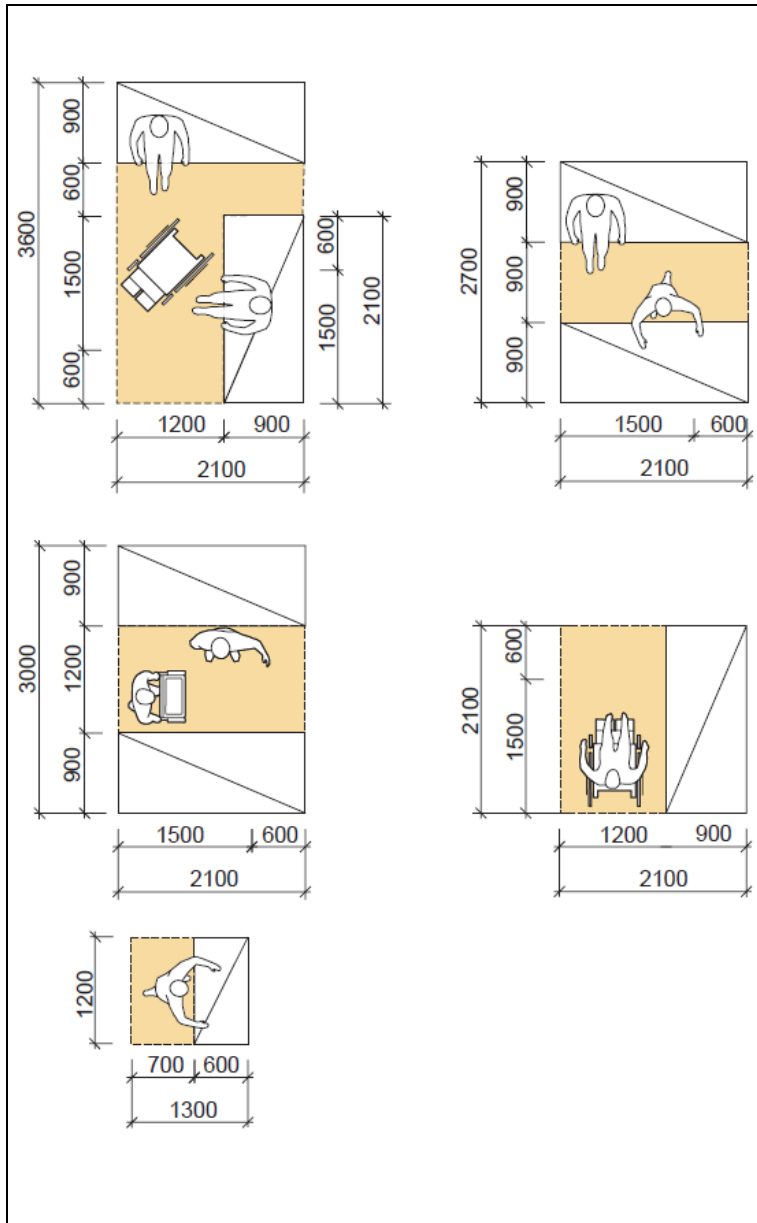
KUVA 24. Ehdotus wc- / kylpyhuonetilojen kalusteiden sijoittelusta (ei mittakaavassa)

Kun kyseessä on hoito- tai dementiakoti riittää, että asukkaalla on pääasiallisesti käytössään oma hygieniatila. Riittävä mitoitustarve olisi vähintään yksi wc kahta asukasta kohden. (13.) Tulevaan palvelukotiin Oklaholmankadulle ei ole suunniteltu asukaskohtaisia wc- ja kylpyhuonetiloja. Palvelukodin ensimmäisessä kerroksessa hygieniatiloja on määrällisesti liian vähän, sillä 11 asuinhuoneen käytössä on ainoastaan 3 hygieniatilaa sekä saunaosastolla sijaitseva wc-tila. (Kuva 10.) Toisessa kerroksessa wc- ja kylpyhuonetiloja on enemmän, 6 kappaletta, 13 asuinhuonetta kohden. Mikäli kustannus- tai rakenneteknisistä syistä olisi ollut mahdollista, vaikeimmin sisustettavat, kapeammat asuinhuoneet olisi voinut muuttaa hygieniatiloiksi. Näin helpotettaisiin hoitohenkilökunnan työtä sekä vältettäisiin tilan puutteen tuomat ongelmat. Toiminnallisuus on yksi avaintekijä asuntojen sekä eritoten palveluasuntojen jälleenmyynnin kannalta, joten siihen tulisi kiinnittää erityistä huomiota jo suunnitteluvaiheessa kustannusarviota suunniteltaessa.

Asuinhuoneet

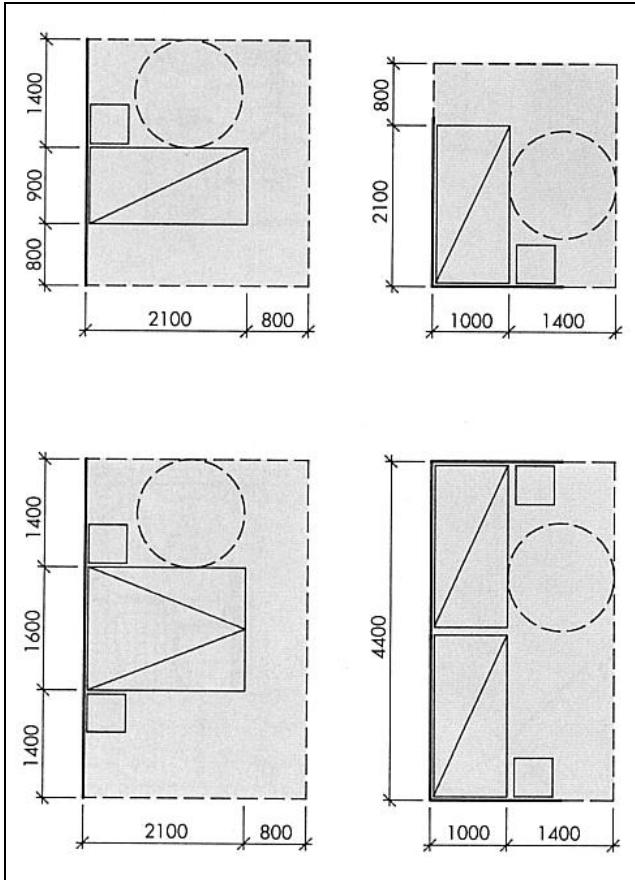
Asuinkerrostalo muutettiin vanhusten pienkotityyppisiksi asunnoiksi. Asuinhuoneita on rakennuksessa 24 kappaletta, koot vaihtelevat 10,5–21,5 m²:n välillä. Liikkumiseiselle soveltuvan makuuhuoneen suunnittelussa ja mitoittamisessa on tärkeintä, että huoneen kalustamisessa on useita vaihtoehtoja. (9, s. 15.) Vuode olisi hyvä sijoittaa siten, että vuoteesta voi nähdä huoneen ovelle ja ikkunasta ulos. (10, s. 91.) Korjausrakennuskohteessa asuinhuoneiden mitoitus tuo haasteita, sillä ikkunoiden kokoa tai paikkaa ei pystytä muuttamaan. Ennen muutosta osa tulevan palvelukodin asuinhuoneista on toiminut olohuoneena, joten ikkunat ovat luonnollisesti suurempia ja alareunan korkeudet matalammalla kuin niissä huoneissa, jotka ovat aikaisemmassa käytössä olleet makuuhuoneina. Aikaisemmin olohuoneena toimineet asuinhuoneet on suunniteltu kooltaan isommiksi, noin 20 m²:n kokoisiksi asuinhuoneiksi.

Pienkotityyppisen palvelukodin asuinhuoneen suunnittelussa kodinomaisuus on tärkeä tekijä. Asuinhuoneet eivät saa olla liian suuria, mutta tilaa tarvitaan vuoteen lisäksi omille huonekaluille, vaatekaapistolle sekä apuvälineiden avulla liikkumiseen. Liian pieneksi suunnitellut asuinhuoneet taas ovat vaikeakäyttöisiä huonokuntoisille asukkaille. Tilaa tarvitaan apuvälineiden lisäksi vähintään yhdelle avustajalle. Kuvassa 25 on esitetty apuvälineitä käyttävän ihmisen liikkumiselle ja toiminnalle tarvitsemaa tilaa makuuhuoneessa.

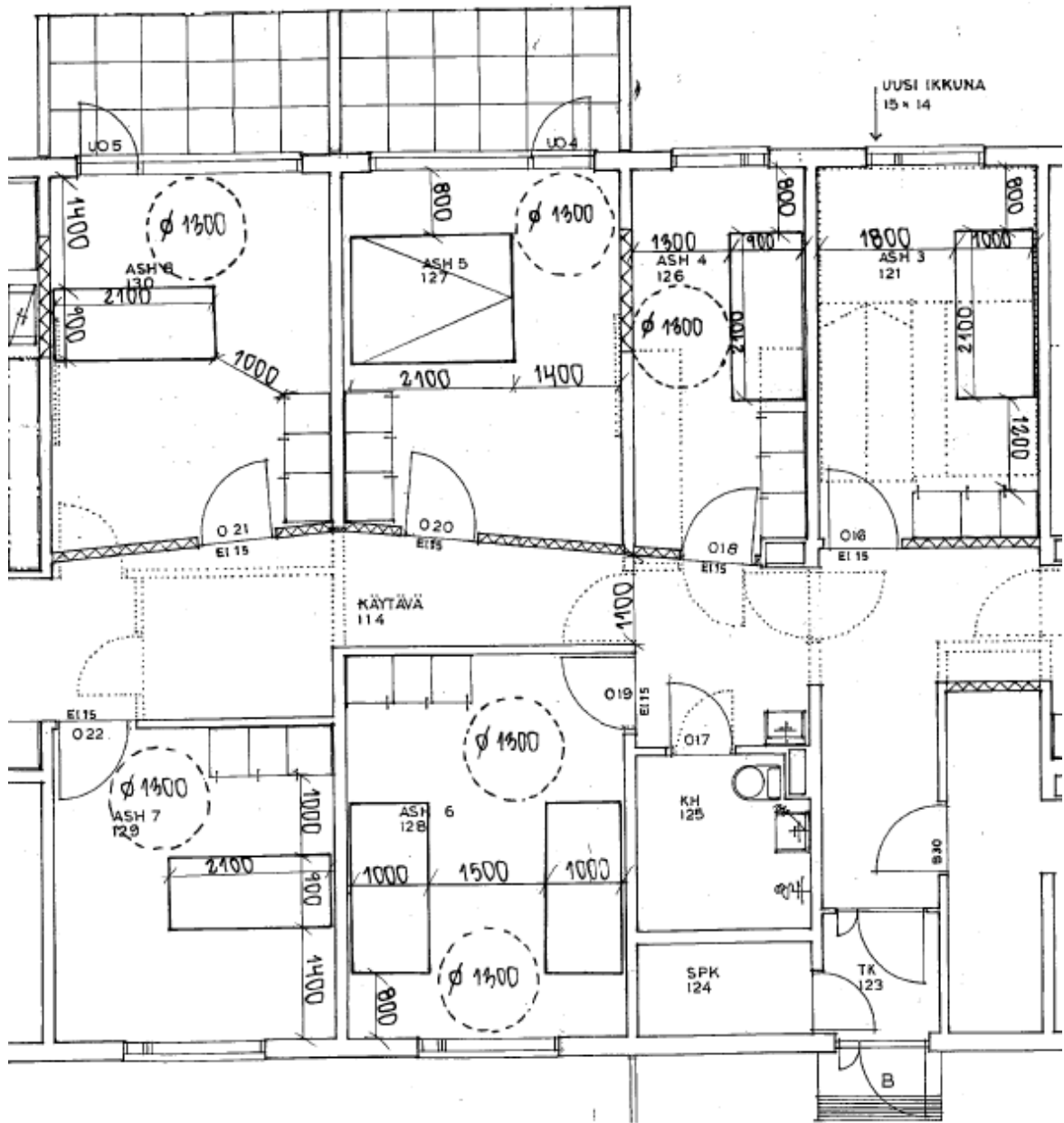
KUVA 25. Esimerkkejä toimimisen ja liikkumisen tilantarpeista makuuhuoneissa (9, s. 15)

Kuvassa 26 on palveluasunnon mitoitusperusteita. Vaadittava pyörätuolin käyttötila täyttää myös avustajan tilantarpeen sängyn ympärillä. Avustajan työn kannalta olisi tärkeää sijoittaa vuode siten, että sen molemmilla puolilla olisi vapaata tilaa. (13, s. 6.)

KUVA 26. Palveluasunnon makuuhuoneiden mitoitusperusteita (13, s. 6)

Kuvien 25 ja 26 mitoitusohjeita apuna käyttäen kuvassa 27 on kuvattuna esimerkkejä vuoteiden sijoittelusta. Vuoteet on sijoitettu siten, että niiden vierustoille jäisi avustajalle tilaa toimia. Myös esteettömyys on huomioitu tuomalla pyörätuolin tarvitsema pyörähdystila mukaan mitoitukseen.

KUVA 27. Työpiirustus. Asuinhuoneiden mitoitusesimerkkejä (ei mittakaavassa)

Kuvan 27 asuinhuoneet ovat kooltaan noin 10,5–17 m². Asuinhuone 4 on rakennuksen asuinhuoneista pienin, vain noin 10,5 m²:n kokoinen. Sängyn vierelle jää tilaa pyörätuolilla pyörähtämiseen sekä pyörätuolilta sängylle siirtymiseen. Yhdelle avustajalle jää tarvittava tila, mutta kahdelle avustajalle huonetila on liian kapea. Myöskään asukkaan omille tavaroille ei jää tilaa. Muut asuinhuoneet ovat mitoituk-

seltaan tilavampia. Isoimpiin, noin 21,5 m²:n huoneisiin jää tilaa jopa kahdelle vuoteelle. Kuvan 27 suurin asuinhuone on noin 17 m².

Asuinhuoneiden tilankäytön suunnittelussa tulisi huomioida rakennukseen muuttava käyttäjäryhmä jo varhaisessa vaiheessa. Dementiakodilla ja fyysisesti huonokuntoisten vanhusten palvelukodilla on selkeä ero. Dementoituneet oleskelevat enemmän yhteisissä tiloissa, kun taas huonokuntoisemmat omilla asuinhuoneissaan. Fyysisesti huonokuntoisten asukkaiden palvelukodeissa tarvitaan väljyyttä yhteisiin tiloihin lähinnä apuvälineiden ja avustamisen tarvitseman tilan verran. Dementoituneet tarvitsevat tilaa itsenäiseen liikkumiseen. Omat henkilökohtaiset tavarat ja huonekalut ovat fyysisesti huonokuntoisemmalle vanhukselle tärkeämpiä kuin dementoituneelle asukkaalle. (14, s. 106–107.)

Rakennuksen jakaminen eri asuinyksiköiksi olisi hyvä tehdä jo suunnitteluvaiheessa esimerkiksi sijoittamalla dementiaa sairastavat eri kerrokseen tai rakennuksen toiseen pätyyn. Näin käyttäjien tarpeet saataisiin huomioitua paremmin. Aina ei välttämättä ole selvillä asukasrakenne tai kenelle toimijalle muutoskohteen tilat vuokrataan. Tällöin suunnittelun lähtökohdaksi on otettava liikkumisesteettömyys yleensä. Liikkumisesteettömyys ja sen perusteellinen suunnittelu ja toteutus käyttötarkoituksen muutoskohteessa mahdollistavat myös parempikuntoisten vanhusten asumisen rakennuksessa tulevaisuudessa.

6 YHTEENVETO

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena oli tutustua käyttötarkoituksen muutoshankkeeseen, jossa vanhan 1978 valmistuneen kerrostalon tilat muunnettiin vanhusten palvelukodiksi. Muutoskohteeseen laadittiin esteettömyyskartoitus sekä esitettiin parannusehdotuksia jo toteutetun palvelukotirakennuksen henkilökuntaa apuna käyttäen.

Esteettömyyskartoituksessa kartoitettiin tulevan palvelukodin ulkoalueet, sisäänkäynnit, eteistilat, wc- ja hygieniatilat, yhteiset tilat sekä osa asuinhuoneista. Kartoituksessa arvioitiin tilamuutosten soveltuvuutta uuteen käyttötarkoitukseen, esteettömyyden toteutumista ja mahdolliset epäkohdat tuotiin esille. Kartoituksen tavoitteena on, että sen avulla pystyttäisiin havaitsemaan ja poistamaan ympäröivät esteet, jotka estävät esteettömän toiminnan ja liikkumisen muutoskohteessa. Kartoituksen yhteydessä havaittuihin epäkohtiin ja parannusehdotuksiin perehtymällä vältetään samojen epäkohtien toistuvuutta uudessa käyttötarkoituksen muutoskohteessa ja pystytään vaikuttamaan asukkaiden ja työntekijöiden viihtyvyyteen.

Käyttötarkoituksen muutoskohteen piha-alueelle ei ole tehty erillisiä suunnitelmia. Tämä johtunee alueen keskeneräisyydestä, mutta tulevan palvelukodin, Oklaholmankatu 24:n valmistuttua, siihen on syytä kiinnittää huomiota. Opastuksen lisääminen piha-alueelle selventää oleellisesti pysäköintialueen, saattoliikenteen ja pääsisäänkäynnin paikat. Palvelukotiin johtavat kulkuväylät ovat epätasaisia. Teiden asfaltointi ja leventäminen helpottaisi asukkaiden ulkoilua avustavien hoitohenkilöstön ja omaisten työtä. Palvelutalon piha-alueen valaistusta pitäisi lisätä ja sen tulisi valaista riittävästi ja tasaisesti käytävien risteysalueet sekä sisäänkäynnin portaat ja luiskat.

Pääsisäänkäynnin esteettömyyteen ja toimivuuteen tulisi puuttua ja lisätä tarkoituksenmukainen luiska apuvälineitä käyttävien asukkaiden liikkumisen helpottamiseksi. Vaikkakaan tulevat palvelukodin asukkaat eivät kykene omatoimisesti käymään ulkona, on luiskan tarve ehdoton avustajien työn helpottamiseksi. Ulkopor-

taiden sekä luiskien tulisi olla riittävältä alueelta katetut tai lämmitetyt, jotta ne pysyisivät sulana talvella. Hyvällä, esteettömällä sisäänkäynnillä mahdollistetaan parempikuntoisten henkilöiden asuminen rakennuksessa tulevaisuudessa. Tuuli-kaappiin johtavien ovien kääntymissuunnat tulisi ehdottomasti kääntää, jotta sisälle pääsy olisi esteetön. Ovien toiminta automatiikalla takaisi esteettömän käynnin ulko- ja sisätilojen välillä.

Muutoskohteessa on pyritty liikuntaesteisyyden poistamiseen ja siinä on onnistuttu pääasiassa hyvin. Kynnyksettömyys on toteutunut hyvin asuinhuoneiden sekä hygieniatilojen osalta. Ainoastaan terasseille johtavien ovien kynnyksissä sekä ulko-ovien kynnyksissä on parantamisen varaa. Kynnykset ovat esteettömän käytön kannalta liian korkeat. Käytäviä on onnistuttu leventämään aikaisempaan muutoskohteeseen verrattuna. Uudet asuinhuoneet ovat entisiä asuntojen makuuhuoneita tai olohuoneita. Vanhat, kapeat keittiötilat on tehokkaasti hyödynnetty palvelukodin kodinhoitotiloina tai kanslioina. Asuinhuoneiden mitoitukset ovat riittävät esteettömän käytön kannalta, joskin kapeimpien asuinhuoneiden kohdilla olisi tarpeen miettiä niiden käytännöllisyyttä ja toimivuutta. Kahden avustajan työskenteleminen kapeassa, vajaan 11 m²:n asuinhuoneessa voi olla haasteellista.

Hygieniatilat ovat väljiä ja kynnyksettömiä. Kalusteiden sijoittaminen esteettömyysohjeiden mukaisesti helpottaisi tilojen kokoon ja varusteluun muuten tyytyväisen hoitohenkilöstön työtä. Laajan saneerauksen yhteydessä tehtävät kalusteiden paikkojen muutokset ovat suhteellisen pieniä muutoksia verrattaessa rakennuksen kohtaamiin muutoksiin yleensä. Tilantarpeesta ja sen tärkeydestä hygieniatiloissa ei saisi tinkiä. Hygieniatiloja on niukasti asuinhuoneiden määriin nähden, joten mahdollisuuksien mukaan asuinhuoneiden määriä vähentämällä ja hygieniatiloja lisäämällä päästäisiin entistä toimivampaan ratkaisuun. Muutoskohteeseen soveltuva hissi tulisi valita kiinteistöön asettuvan käyttäjäryhmän mukaan. Mikäli palvelukotiin asettuvat asukkaat ovat fyysisesti huonokuntoisia tai dementoituneita, he eivät todennäköisesti tule itse käyttämään hissiä. Kun palvelukotirakennus on useammassa kerroksessa ja käyttäjäryhmänä on fyysisesti huonokuntoisia ihmisiä, tulisi hissikorin mitoituksen olla riittävä parikuljetukselle.

7 POHDINTA

Vuokratalon saneeraaminen ja muuttaminen toiseen käyttötarkoitukseen, tässä tapauksessa palveluasumiskäyttöön, voi parantaa olennaisesti rakennetun ympäristön haluttavuutta ja imagoa. Asuntojen tyhjeneminen voi johtaa asukasrakenteen yksipuolistumiseen ja yleiseen levottomuuteen, joka helposti aiheuttaa koko asuinalueelle ikävän leiman. Tästä leimasta on pyrkinyt eroon myös Kiinteistö Oy Itätulli, joka on saattanut jälleen päätökseen yhden käyttötarkoituksen muutoskohteen.

Perusparannushankkeen muuttaminen esteettömäksi tuo valtavasti haasteita suunnittelijalle sekä rakennuttajalle. Tavanomaista on, että hankkeelle asetetaan kustannusarvio, jonka rajoissa hankkeen toivotaan pysyvän. Kustannusarvion sekä hankkeen jälkeisten toivottujen vuokratulojen suhteen on kuitenkin oltava maltillisia. Ne eivät saa vaikuttaa tilasuunnitteluun. Asuinhuoneiden mitoitus on oltava riittävä apuvälineiden käyttö ja avustajan tilantarve huomioiden. Sitäkin tärkeämmäksi peruskorjauskohteissa muodostuu kuitenkin pesu- ja wc-tilojen mitoitus ja niiden riittävyys. Muutoskohteen hyvä ennakkosuunnittelu, valmistelu sekä suunnitelmien rinnalle tuotu käyttäjäpalaute kohteesta ovat muutosprosessin peruslähtökohtia sekä avain hyvään esteettömään suunnitteluun ja toteutukseen.

Esteettömyyskartoitus tuo esille kartoitettujen kohteiden osalta ympäröivät esteet, joihin hankkeen toteutusorganisaatio ja suunnittelijat voivat kiinnittää huomiota. Kartoituksen rinnalle on tuotu parannusehdotuksia, joita voidaan hyödyntää suunniteltaessa ja valmisteltaessa seuraavaa käyttötarkoituksen muutoshanketta. Suoritettuun esteettömyyskartoitukseen perehtymällä, vältetään havaittujen epäkohtien toistuvuus seuraavissa muutoshankkeissa ja saadaan esteettömyyden suunnittelua tehostettua. Esteetön ympäristö on välttämätön liikkumisesteisille sekä vanhuksille mutta yhtäkaikki se on myös kaikkien etu. Asuinkerrostalojen peruskorjausten yhteydessä on hyvä mahdollisuus saattaa asunnot kaikille käyttäjryhmille soveltuviksi asunnoiksi, joista rakenteelliset esteet on mahdollisuuksien mukaan poistettu.

LÄHTEET

1. Lyytikkä, Anneli–Kukkonen, Heikki 2006. Vuokratalon uusi elämä. Helsinki: Edita Prima Oy.
2. Romppanen, Anna-Liisa 2006. Esteettömyys korjausrakentamisessa. Saatavissa: <http://www.esteettomyys.net/Korjausrakentaminen%20juttu.html>. Hakupäivä 22.7.2010.
3. Kiinteistö Oy Itätuuli. 2010. Saatavissa: <http://www.kiinteistoitatuuli.fi/itatuuli.html>. Hakupäivä 20.6.2010.
4. Esteettömyys. Mitä on esteettömyys? 2006. Saatavissa: <http://www.invalidiliitto.fi/portal/esteeton.fi/fi/tieto-osio/esteettomyys>. Hakupäivä 22.7.2010.
5. Pesola, Kirsti 2006. Millainen on esteetön, kaikille soveltuva ympäristö? Saatavissa: http://www.invalidiliitto.fi/portal/esteeton.fi/fi/ajankohtaista/artikkelit_ja_puheenvuorot/elamankaaren_kestavaa_asumista. Hakupäivä 22.7.2010.
6. Ympäristöministeriö. Maankäyttö ja rakennuslaki (MRL).
7. Rakennustietosäätiö RTS 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö. Turvallinen toimia ja liikkua. Suunnitteluopas. Tampere: Rakennustieto Oy.
8. RakMK F1. Esteetön rakennus.
9. RT 09-10884. 2008. Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö. Rakennustieto Oy.
10. Könkkölä, Maija 2003. Esteetön asuinrakennus. Pieksämäki: Invalidiliitto, RT-Print Oy.
11. RakMK G1. Asuntosuunnittelu.

12. RT 93-10537. 2008. Asunnon peseytymis- ja wc- tilat. Rakennustieto Oy
13. RT 93-10534. 2008. Vanhusten palvelutalot ja –asunnot. Rakennustieto Oy.
14. Pesola, Kirsti–Karjalainen, Elisa 1999. Ryhmäkoti. Koti fyysisesti huonokuntoisille vanhuksille. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto, Tyylipaino Oy.
15. RT 88-10777. 2008. Portaat ja luiskat. Rakennustieto Oy.
16. RT 88-10559. 2008. Hissin rakentaminen vanhaan asuinrakennukseen. Rakennustieto Oy.
17. Käyttäjäkyselyn lomakepohja. Saatavissa:
http://www.invalidiliitto.fi/files/attachments/liite_4_kayttajakyselyn_lomakepohja.rtf.
Hakupäivä 4.9.2010.

KÄYTTÄJÄHAASTATTELU

LIITTEET

Käyttäjäkyselyn lomakepohja (17.)

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää kartoitettavan kohteen *työntekijöiden / asukkaiden / asiakkaiden / opiskelijoiden* kokemuksia ympäristön esteettömyydestä. Kyselylomaketta voi vapaasti muokata kartoitettavaan kohteeseen sopivaksi. Kohteesta riippuen voidaan kysyä esim. kahvilasta, juhlasalista, auditoriosta ym.

Muokatessasi lomaketta ota myös huomioon kenelle kysely on suunnattu (esim. halutaanko tietoa henkilökunnan kokemista esteistä vai kysytäänkö henkilökunnalta asiakkaiden esim. vanhusten kokemista esteistä). Henkilökunnan kysely voidaan tehdä myös ryhmähaastatteluna henkilökunnalle järjestetyssä yhteisessä tilaisuudessa.

1 Taustatiedot

Käytättekö jotain / käyttäkö asiakas/asiakkaat liikkumisen apuvälinettä ulkona (esim. pyörätuoli, rollaattori, kyynär- tai kainalosauvat) tai lastenvaunuja?

→ *Rollaattori, Pyörätuoli tarvittaessa*

Käytättekö jotain / käyttäkö asiakas/asiakkaat liikkumisen apuvälinettä sisällä?

→ *Rollaattori, Pyörätuoli, kainalosauvat*

2 Havaitsemasi/kokemasi esteet ovat:

- fyysiseen rakennettuun ympäristöön liittyviä (liikkuminen, toimiminen, ergonomia, näkeminen ja kuuleminen)
- tiedonsaantiin liittyviä (internet sivujen selkeys, neuvonta, opasteet yms.)
- ~~kulttuurisia/sosiaalisia (kielikysymykset, palvelutapahtuma, syrjimättömyys)~~

3 Kuvaile esteet ja ongelmat mahdollisimman tarkasti (ja kerro ongelman sijainti):

→ *Käytävät ovat liian kapeita. Esimerkiksi lavetin avulla peseminen olisi hankalaa. (Tarvitsee tilaa käytävällä.) Paarikuljetus vaikeaa.*

KÄYTTÄJÄHAASTATTELU

4 Kerro esteen vaikutuksesta työskentelyyn / asumiseen / asioimiseen / opiskeluun:

→ *Mielikuvitusta käytettävä hankalissa ja ahtaissa tilanteissa.*

5 Kerro mahdollinen muutosehdotuksesi esteen poistamiseksi:

→ *Käytävien leventäminen mahdollisuuksien mukaan.*

Seuraavaksi kysytään tarkemmin mielipidettänne kohteen pihan, sisäänkäynnin ja sisätilojen esteettömyydestä (ympyröikää sopiva vastaus).

Mitä mieltä olette kohteen pihasta?

Onko piha hyvin hoidettu?	kyllä	<u>ei</u>
Hoidetaanko lumi ja hiekoitustyöt talvella asianmukaisesti?	kyllä	<u>ei</u>
Ovatko kulkureitit pihalla tasaisia ja helppokulkuisia?	kyllä	<u>ei</u>
Onko pihalla riittävästi levähdysmahdollisuuksia (penkkejä)?	kyllä	<u>ei</u>
Onko pihan valaistus hyvä?	kyllä	<u>ei</u>
Sujuuko kulku sisätiloista pihalle esteettömästi?	<u>kyllä</u>	ei
Ovatko piha ja sen eri toiminnot helposti hahmotettavissa?	<u>kyllä</u>	ei

Muut kommentit/toiveet pihan osalta:

→ *Piha on vielä keskeneräinen. Voisi olla viihtyisämpi. Pihan epätasaisuus hankaloittaa apuvälineillä liikkumista. Penkki olisi hyvä olla. Aitaukset piha-alueen ympäri toisivat yksityisyyttä.*

Mitä mieltä olette kohteen sisääntulosta ja ulko-ovesta?

Onko ulko-oven avaamiseen riittävästi tilaa (onko ulko-oven edustalla riittävän suuri tasanne)?	<u>kyllä</u>	ei
Onko ulko-ovi kevyt avata tai aukeaako se automaattisesti?	<u>kyllä</u>	ei
Onko kynnyksen ylittäminen helppoa?	kyllä	<u>ei</u>
Onko sisäänkäynnin valaistus riittävä?	kyllä	<u>ei</u>

KÄYTTÄJÄHAASTATTELU

Muut kommentit/toiveet sisääntulon ja ulko-oven osalta:

→ Sisäänkäynnin edessä ei ole riittävästi valaisimia. Rollaattorilla kynnyksen ylittäminen on hankalaa. Oven auki pitämiseen tarvittaisiin ”tappi”.

Mitä mieltä olette kohteen opastuksesta?

Onko opastus selkeää ja loogista?	kyllä	<u>ei</u>
Onko opasteita riittävästi?	kyllä	<u>ei</u>
Jos pääsisäänkäynti ei ole esteetön, onko opastus esteettömälle sisäänkäynnille?	kyllä	<u>ei</u>

Muut kommentit/toiveet opastuksen osalta:

→ Opasteet ovat tulossa alueelle. Rakennuksen numerointi on jo uusittu, numerot ovat isommat kuin aiemmin.

Mitä mieltä olette esteettömistä wc-tiloista?

Löytyykö esteetön wc helposti?	<u>kyllä</u>	ei
Onko kulkeminen wc-tilan ovesta helppoa (oven avattavuus, kynnyks)?	<u>kyllä</u>	ei
Onko wc-tila tarpeeksi tilava?	<u>kyllä</u>	ei
Onko pesuallas sopivalla korkeudella?	<u>kyllä</u>	ei
Ovatko wc-tilan varusteet helposti ulottuvilla ja käytettävissä?	<u>kyllä</u>	ei
Onko wc-tilan valaistus hyvä?	<u>kyllä</u>	ei
Onko wc-tilaan saatavissa apua hätätilanteessa?	kyllä	<u>ei</u>

Muut kommentit/toiveet esteettömien wc-tilojen osalta:

→ WC- tiloihin ei olla koettu tarpeelliseksi asentaa hälytystoimintoja.

KÄYTTÄJÄHAASTATTELU

Mitä mieltä olette portaista?

Ovatko portaat helppokulkuisia?	kyllä	ei
Tuntuvatko portaat turvallisilta?	kyllä	ei
Ovatko käsijohteet (kaiteet) hyviä? (sopivalla korkeudella, otetta ei tarvitse irrottaa välillä)	kyllä	ei
Onko portaiden valaistus hyvä? (porrasaskelmien reunat erottuvat, valaistus ei häikäise)	kyllä	ei

Muut kommentit/toiveet portaiden osalta:

→ *Hätäpoistumiseen. Asukkaat eivät käytä.*

Mitä mieltä olette hissistä?

Löytyykö hissi helposti?	<u>kyllä</u>	ei
Onko hissi tarpeeksi tilava?	kyllä	<u>ei</u>
Onko hissien ulkopuolella oleva kutsupainike hyvä? (sopiva korkeus, erottuu helposti)	kyllä	ei
Ovatko painikkeet hissien sisällä hyviä? (sopiva korkeus, erottuvat hyvin)	kyllä	ei
Onko kulkeminen hissien ovesta helppoa?	kyllä	ei
Onko hissien valaistus hyvä?	kyllä	ei

Muut kommentit/toiveet hissien osalta:

→ *Hissiin ei mahdu parit. Asukkaat eivät käytä itsenäisesti hissiä. Toiveissa leveämpi hissi sairauskuljetuksia varten.*

KÄYTTÄJÄHAASTATTELU

Mitä mieltä olette *liikkumisesta sisätiloissa*?

Ovatko käytävät tarpeeksi leveitä?	kyllä	<u>ei</u>
Ovatko ovet helppokulkuisia? (kevyitä avata, tarpeeksi leveitä)	<u>kyllä</u>	ei
Onko kynnysten ylitys helppoa?	<u>kyllä</u>	ei
Onko levähdyspaikkoja (penkkejä) riittävästi?	kyllä	<u>ei</u>
Vaikeuttaako jonkun tilan lattiamateriaali liikkumista tai tilan hahmottamista?	kyllä	<u>ei</u>

Muut kommentit/toiveet sisätiloissa liikkumisen osalta:

→ *Penkeille ei ole riittävästi tilaa.*